

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

Магістерська робота
на тему: «Українська Греко-Католицька Церква у контексті сучасних
соціокультурних змін (2011–2024 рр.)»

Спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)

Здобувача вищої освіти освітньо-
кваліфікаційного рівня «магістр»
Лобура Івана Миколайовича

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК
кандидат історичних наук, доцент
Волік Надія Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
доктор історичних наук, професор
кафедри історії України,
археології та спеціальних галузей
історичних наук
Зуляк Іван Степанович
Робота захищена з оцінкою:
Національна шкала _____
Кількість балів__ Оцінка ECTS____

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Історіографія дослідження	7
1.2. Джерельна база.....	8
1.3. Методологія дослідження.....	10
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (2011–2014 РР.).....	14
2.1. Розвиток Української Греко-Католицької Церкви упродовж другої половини 2000-х рр.	14
2.2. Революція Гідності та місія Української Греко-Католицької Церкви (2013–2014 рр.)	19
2.3. Українська Греко-Католицька Церква у перші місяці російської агресії (2014 р.)	23
Висновки до розділу 2	30
РОЗДІЛ 3. СОЦІОКУЛЬТУРНА ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У 2015–2024 РР.	33
3.1. Освітні та культурні ініціативи.....	33
3.2. Українська Греко-Католицька Церква у сучасному інформаційному просторі	38
3.3. Адаптація церковного служіння до пандемії COVID-19 (2020–2021 рр.)..	44
3.4. Діяльність Української Греко-Католицької Церкви в умовах російсько-української війни.....	48
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена глибинними соціокультурними, політичними та духовними трансформаціями, які переживає українське суспільство упродовж останніх десятиліть, а особливо в період 2011–2024 рр. Саме в цей час Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) функціонувала в умовах послідовних кризових викликів – Революції Гідності, пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, – що суттєво вплинули на характер її пастирської, соціальної та суспільної діяльності.

У сучасній українській гуманітаристиці зростає інтерес до проблематики релігії як чинника суспільної консолідації, формування національної ідентичності та моральних орієнтирів. У цьому контексті УГКЦ постає як унікальний феномен, що поєднує східнохристиянську традицію з універсальністю католицького світу та відіграє помітну роль у публічному просторі України. Аналіз її діяльності у контексті соціокультурних змін дозволяє глибше осмислити механізми взаємодії релігійних інституцій із державою, громадянським суспільством та глобальними процесами.

Особливої актуальності набуває дослідження ролі УГКЦ у періоди суспільних потрясінь. Події Революції Гідності та початок російської агресії 2014 р. засвідчили зростання значення Церкви як морального авторитета та посередника суспільного діалогу. У подальші роки, в умовах пандемії COVID-19, УГКЦ продемонструвала здатність до швидкої адаптації пастирського служіння та використання цифрових форм комунікації, що відкрило нові перспективи для релігійної практики у сучасному світі.

Повномасштабна війна Російської Федерації проти України у 2022 р. надала досліджуваній темі особливої гостроти. В умовах воєнного стану УГКЦ активно включилася у процеси духовної мобілізації суспільства, гуманітарної допомоги, розвитку військового капеланства та міжнародної адвокації України.

Це актуалізує потребу наукового осмислення досвіду Церкви як інституції, що поєднує духовну місію з практичною соціальною відповідальністю.

Актуальність роботи також визначається недостатнім рівнем систематизації наукових напрацювань, присвячених діяльності УГКЦ саме у 2011–2024 рр. Більшість досліджень зосереджуються на окремих аспектах або подіях, тоді як комплексний аналіз соціокультурної, освітньої, медійної та гуманітарної діяльності Церкви в зазначений період залишається недостатньо вивченим.

Мета дослідження: з'ясувати особливості діяльності Української Греко-Католицької Церкви у 2011–2024 рр.

Аналіз вивчення проблеми показав, що для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні **завдання:**

- проаналізувати стан наукового вивчення теми, охарактеризувати її джерельну базу, визначити теоретико-методологічні засади дослідження;
- проаналізувати діяльність Блаженнішого Святослава Шевчука та його вплив на розвиток УГКЦ;
- з'ясувати роль УГКЦ під час Революції Гідності та в перші місяці російської агресії 2014 р.
- охарактеризувати соціальні, освітні, культурні та медійні ініціативи УГКЦ.
- узагальнити значення УГКЦ та оцінити її вплив на моральну й духовну консолідацію українського суспільства упродовж досліджуваного періоду.

Об'єктом дослідження є УГКЦ як соціальний інститут та релігійна організація, а **предметом** – механізми, форми та особливості соціальної, пастирської та суспільної діяльності УГКЦ у відповідь на сучасні соціокультурні зміни.

Методологічною основою дослідження є поєднання загальнонаукових і спеціальних методів, що дозволяють комплексно аналізувати діяльність УГКЦ

у контексті соціокультурних змін та кризових викликів. Використовувалися методи аналізу та синтезу, індукції і дедукції, порівняльний та історико-структурний аналіз, контент-аналіз документів і медіа-ресурсів Церкви. Дотримання принципів історизму, об'єктивності та контекстуального підходу забезпечило достовірність висновків щодо ролі УГКЦ як чинника суспільної та духовної стійкості.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у комплексному та міждисциплінарному аналізі діяльності Української Греко-Католицької Церкви у 2011–2024 рр. у контексті сучасних соціокультурних трансформацій, що охоплюють суспільно-політичні, інформаційні, пандемічні та воєнні виклики. У процесі дослідження: уперше здійснено цілісний аналіз розвитку УГКЦ у період 2011–2024 рр., що дозволило простежити еволюцію її пастирської, соціальної та публічної діяльності; систематизовано досвід участі УГКЦ у подіях Революції Гідності та в умовах російсько-української війни; проаналізовано адаптацію церковного служіння до пандемії COVID-19; обґрунтовано роль УГКЦ як суспільно значущої інституції, що сприяє духовній і моральній консолідації українського суспільства в умовах кризових трансформацій.

Практичне значення отриманих результатів магістерської роботи полягає в можливості їх використання у науково-освітній, навчально-методичній та просвітницькій діяльності. Матеріали дослідження та сформульовані висновки можуть бути залучені до викладання курсів з історії України, історії Церкви, релігієзнавства, культурології та соціології релігії, а також під час розроблення спеціальних навчальних дисциплін і тематичних лекцій, присвячених ролі релігійних інституцій у сучасному суспільстві.

Результати роботи можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях проблем взаємодії Церкви, держави та громадянського суспільства, зокрема у вивченні впливу релігійних інституцій на процеси суспільної консолідації в умовах кризових трансформацій. Узагальнений матеріал має прикладне значення для діяльності релігійних і громадських

організацій, оскільки дозволяє осмислити ефективні моделі соціального служіння, пастирської опіки, гуманітарної допомоги та інформаційної комунікації, апробовані Українською Греко-Католицькою Церквою у 2011–2024 рр.

Апробація результатів дослідження. Результати магістерської роботи апробовані у магістерському науковому віснику ТНПУ ім. В.Гнатюка, а також на II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми історичної науки та освіти у дослідженнях молодих учених» (м. Тернопіль, 10 квітня 2025 р.) , також на Всеукраїнській науковій конференції магістрантів «Нехай не гасне світ науки» (м. Тернопіль, 12 листопада 2024 р.).

Структура дослідження. Магістерська робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (102 найменування). Загальний обсяг дослідження – 78 сторінок, основний текст – 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

Історіографія проблеми діяльності Української Греко-Католицької Церкви у контексті сучасних соціокультурних змін охоплює широкий спектр наукових, публіцистичних та богословських праць українських і зарубіжних авторів. Аналіз наявних досліджень дозволяє стверджувати, що тематика розвитку УГКЦ у XXI ст. активно розробляється, проте здебільшого фрагментарно – у межах окремих історичних подій або тематичних напрямів.

Значну частину історіографії становлять монографії, богословські та історичні праці, присвячені осмисленню місця УГКЦ в історії України, її духовній традиції та суспільній ролі. У працях ієрархів Церкви, зокрема Блаженнішого Любомира Гузара та Блаженнішого Святослава Шевчука, представлено концептуальне бачення місії УГКЦ в умовах сучасних викликів, проблем державотворення, війни та моральної відповідальності християн у публічному просторі. Ці праці мають важливе значення для розуміння внутрішньої логіки розвитку Церкви та її соціального вчення. Значна увага приділяється періоду переходу провладу Церкви до Блаженнішого Святослава (Шевчука), аналізу його інтронізації та перших кроків на чолі УГКЦ, про що йдеться у працях В. Крупини та Т. Дмитрика [55. 33]

Окрему групу становлять наукові статті українських релігієзнавців, істориків і соціологів, у яких аналізуються суспільна позиція УГКЦ, її участь у Революції Гідності, розвиток соціального служіння, міжконфесійні відносини та трансформація релігійної ідентичності в сучасній Україні. У цих працях УГКЦ розглядається як важливий чинник моральної консолідації суспільства та активний учасник громадянських процесів. Окрему групу досліджень

складають праці, що аналізують роль Церкви під час суспільно-політичних зрушень, зокрема Революції Гідності. Фундаментальним у цьому контексті є збірник «Майдан і Церква [12]. Хроніка подій та експертна оцінка» за редакцією Л. Филипович та О. Горкуші, а також наукові розвідки В. Чубарка[16], які розкривають роль духовенства у протестних подіях. Діяльність УГКЦ у кризовий 2014 рік та її подальше відродження аналізує Борис Гудзяк [13].

Помітне місце в історіографії займають публікації, присвячені російсько-українській війні, у яких аналізується діяльність Церкви в умовах воєнного часу, розвиток військового капеланства, гуманітарні ініціативи та міжнародна діяльність УГКЦ. Науковий аналіз служіння військових капеланів у період 2014–2022 років представлений у англійській статті Е. Бистрицької та Н. Волік [17]. Духовний вимір війни розглядається у працях А. Оленчика [64]. Також важливим є вивчення комунікаційної стратегії католицьких конфесій, чому присвячено дослідження Уляни Севаст'янів [15]. Водночас дослідження періоду пандемії COVID-19 представлені менш системно й переважно зосереджені на окремих аспектах цифровізації церковного життя та змін пастирської практики [15].

Загалом аналіз історіографії засвідчує, що, попри значну кількість публікацій, комплексні дослідження, які б охоплювали діяльність УГКЦ у 2011–2024 рр. у широкому соціокультурному контексті, залишаються недостатніми. Це зумовлює актуальність даного дослідження та визначає його наукову новизну.

1.2. Джерельна база

Джерельну базу магістерської роботи становить комплекс різнотипних джерел, що дозволяють всебічно дослідити діяльність УГКЦ у 2011–2024 рр. та простежити її розвиток у контексті суспільних трансформацій. Джерельну базу дослідження склали: офіційні документи УГКЦ, нормативні та програмні

документи, матеріали офіційних вебресурсів УГКЦ, документальні фільми, відеоматеріали та мультимедійні ресурси.

Важливе місце серед джерел займають офіційні документи УГКЦ, зокрема пастирські послання, звернення Синоду Єпископів, проповіді та публічні виступи Блаженнішого Святослава Шевчука. Ці матеріали дають змогу реконструювати офіційну позицію Церкви щодо ключових суспільно-політичних подій, пандемії COVID-19 та російсько-української війни, а також простежити еволюцію пастирської стратегії УГКЦ. Важливим першоджерелом є публічні виступи Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава. Сюди входять його перша проповідь під час інтронізації, звернення у зв'язку з ескалацією конфлікту в Криму та з приводу початку повномасштабної війни [41]. Особливу цінність становлять щоденні відеозвернення Глави УГКЦ у перший рік повномасштабної війни, які фіксують офіційну позицію Церкви щодо поточних подій [96]. Також до цієї групи належать заяви щодо дискусійних питань, зокрема реакції на висловлювання Папи Франциска [40].

Окрему групу джерел становлять нормативні та програмні документи, що регламентують діяльність церковних, соціальних і благодійних структур, зокрема матеріали організації «Карітас Україна», документи з питань соціального служіння, гуманітарної допомоги та військового капеланства. Вони дозволяють проаналізувати практичний вимір соціальної місії УГКЦ. Також до цієї групи належать документи, що регулюють діяльність духовенства. Серед них – Закон України про військових капеланів, підписаний Президентом, «Кодекс військового священника (капелана)», а також «Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців ЗСУ». Важливими є положення про Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України. Внутрішнє життя Церкви регламентується декретами про призначення голів комісій та інструкціями щодо присутності церковних структур у мережі Інтернет [4].

Значне місце у джерельній базі займають матеріали офіційних вебресурсів УГКЦ, єпархій, католицьких медіа, а також інтерв'ю, новини та аналітичні

публікації, що висвітлюють діяльність Церкви в Україні та за кордоном. Ці джерела є особливо цінними для дослідження інформаційної присутності УГКЦ та її комунікаційних стратегій у цифровому просторі.

Доповнюють джерельну базу документальні фільми, відеоматеріали та мультимедійні ресурси, які відображають суспільну й духовну діяльність УГКЦ, участь у міжконфесійних ініціативах та міжнародних гуманітарних проєктах. Вони сприяють глибшому розумінню публічного образу Церкви та її сприйняття в сучасному українському суспільстві. Значний обсяг фактологічного матеріалу міститься на офіційних ресурсах УГКЦ: сайтах Синоду Єпископів, Департаменту військового капеланства, ресурсі «Живе телебачення» та молодіжному сайті «ДивенСвіт». Важливим джерелом є інтерв'ю зі священниками та капеланами (наприклад, з о. Іваном Гальо, о. Богданом Галетою, о. Михайлом Димидом), які містять свідчення про події на фронті та в полоні. Окрему групу джерел складають персональні сторінки священнослужителів у соціальних мережах (Facebook, Instagram, YouTube), які слугують інструментом комунікації з вірянами (сторінки о. Андрія Зелінського, «Падре Сержа», о. Романа Демуша та ін.).

Таким чином, використана джерельна база є репрезентативною та різноплановою, що забезпечило наукову обґрунтованість дослідження й дозволило комплексно проаналізувати діяльність УГКЦ в умовах сучасних соціокультурних змін.

1.3. Методологія дослідження

Методологічною основою даної роботи є поєднання загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують комплексний аналіз діяльності УГКЦ у контексті соціокультурних змін та кризових викликів періоду 2011–2024 рр. Вибір методів ґрунтується на досвіді історичних та релігієзнавчих дисертаційних досліджень, які вивчають інституційну історію та соціальну функцію релігійних організацій.

До загальнонаукових методів відносяться аналіз та синтез, які застосовувалися для узагальнення наявної інформації про розвиток УГКЦ, її соціальну, пастирську та публічну діяльність. Індуктивний підхід дозволив виявити загальні закономірності та тенденції у діяльності Церкви на основі вивчення окремих фактів і кейсів (наприклад, реагування на COVID-19 або інституціоналізація капеланства). Дедуктивний метод використовувався для перевірки цих загальних положень на конкретних прикладах.

Спеціальні методи дослідження, адаптовані з історичної науки та суміжних дисциплін (зокрема, з досліджень церковної історії та новітньої історії України), включають: історико-структурний, історико-порівняльний метод, соціологічний аналіз, метод контент-аналізу, системний аналіз (як методологічний підхід) та ін.

Історико-структурний, який забезпечує послідовне відтворення хронології подій та аналіз розвитку церковних структур. Соціологічний дав змогу оцінити вплив діяльності УГКЦ на суспільство, зокрема під час кризових явищ (Революція Гідності, початок російської агресії, пандемія COVID-19). Використовувався для інтерпретації даних про суспільну підтримку, гуманітарну місію та релігійну мобілізацію. Метод контент-аналізу застосовувався для ґрунтовного дослідження першоджерел: пастирських звернень, офіційних документів (декретів, положень), публікацій та медіа-ресурсів Церкви. Це дозволило якісно та кількісно виявити пріоритети, ціннісні орієнтири, риторику та напрямки діяльності УГКЦ у досліджуваний період. Компаративний (порівняльно-історичний) метод використовувався для зіставлення діяльності УГКЦ із іншими християнськими конфесіями в Україні та оцінки її ролі у міжконфесійній співпраці, а також соціокультурних процесах. Це дозволило визначити унікальність та ефективність обраних УГКЦ стратегій. Системний аналіз (як методологічний підхід) дозволив розглядати УГКЦ не як сукупність окремих елементів, а як інтегровану соціокультурну інституцію, взаємопов'язану із зовнішнім середовищем (держава, суспільство,

діаспора, міжнародна спільнота) та здатну динамічно реагувати на зовнішні виклики та кризи.

Історико-генетичний метод сприяв виявленню причинно-наслідкових зв'язків між суспільними подіями та змінами у діяльності Церкви, а також сприяв розгляду УГКЦ як цілісну соціокультурну інституцію, інтегровану в ширший суспільний і міжнародний контекст. Окремо застосовувався компаративний метод, який уможливив зіставлення діяльності УГКЦ з іншими християнськими конфесіями в Україні та аналіз її участі в міжконфесійному діалозі й співпраці. Це дало змогу об'єктивніше оцінити місце УГКЦ у релігійному просторі України та її роль у соціокультурних процесах.

Методологічною основою також став підхід системного аналізу, що дозволяє розглядати УГКЦ як інтегровану соціокультурну інституцію, взаємопов'язану із суспільством та здатну реагувати на зовнішні виклики.

Таким чином, використаний методологічний інструментарій забезпечив наукову обґрунтованість дослідження, а комплексний підхід уможливив всебічний і аргументований аналіз ролі УГКЦ у соціокультурному житті України, її впливу на міжконфесійні процеси та здатності реагувати на кризові виклики сучасності.

Висновки до розділу 1

Проведене дослідження історіографії, джерельної бази та методології свідчить про наявність необхідного наукового підґрунтя для комплексного аналізу діяльності УГКЦ у період 2011–2024 рр.

Аналіз історіографії засвідчив, що проблематика розвитку та діяльності УГКЦ у контексті сучасних соціокультурних трансформацій посідає помітне місце в українській науковій думці. У працях істориків, релігієзнавців, соціологів і богословів висвітлено окремі аспекти суспільної позиції УГКЦ, її участь у Революції Гідності, російсько-українській війні, розвитку соціального служіння та міжконфесійного діалогу. Водночас встановлено, що більшість

досліджень мають фрагментарний характер і зосереджуються на окремих подіях або напрямках діяльності Церкви, що зумовлює потребу комплексного наукового аналізу зазначеного періоду.

Опрацювання джерельної бази дозволило сформувати репрезентативний корпус джерел, який охоплює офіційні документи та пастирські послання духовенства УГКЦ, матеріали церковних соціальних і благодійних структур, а також публікації офіційних вебресурсів і медіа. Залучення різнотипних джерел забезпечило можливість детального аналізу як офіційної позиції УГКЦ, так і практичних аспектів її пастирської, соціальної та суспільної діяльності в умовах кризових викликів.

Розгляд методологічних засад дослідження показав доцільність використання поєднання загальнонаукових і спеціальних історичних методів, що дозволило комплексно проаналізувати об'єкт і предмет дослідження. Застосування аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняльного, історико-структурного, історико-генетичного, соціологічного й компаративного методів, а також контент-аналізу документів і медіаматеріалів забезпечило наукову обґрунтованість отриманих результатів.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (2011–2014 РР.)

2.1. Розвиток Української Греко-Католицької Церкви упродовж другої половини 2000-х рр.

Після легалізації у 1989 р. УГКЦ опинилася перед масштабним завданням – відродженням всіх інституцій, знищених у 1946–1989 рр. На початку 1990-х рр. Церква діяла в умовах різкого дефіциту ресурсів: нестачі храмів, священників, богословів, катехитів, церковних видань та постійної присутності у суспільному житті. У цей період природним центром стала Галичина, де УГКЦ історично була провідною конфесією. Саме тому перші роки незалежності стали роками «інтенсивного коріння», що виражалося у відновленні храмів, поверненні монастирів, формуванні єпархій, створенні катехитичних шкіл та семінарій. Тодішній глава УГКЦ Блаженніший Любомир Гузар наголошував, що цей етап – лише «повернення до життя», а не остаточна модель існування Церкви. Він писав: «Ми повертаємося не до минулого, а до служіння, яке чекає на нас у майбутньому» [10, с. 26].

Обрання Любомира Гузара Главою Церкви в 2001 р. означало початок нового, посткатакомбного етапу розвитку. Він послідовно проводив ідею, що УГКЦ має перестати бути лише «галицьким феноменом» і повернутися до власного київського коріння. Таке бачення було не лише богословським, але й глибоко стратегічним. Блаженніший Любомир Гузар підкреслював, що УГКЦ – це частина київської християнської традиції, яка сягає Володимирового хрещення: «Ми є дітьми Київської Церкви, і наше місце – у центрі українського духовного життя» [71]. Відтак перенесення центру церковного управління до Києва у 2005 р. – надали Церкві чітко всеукраїнського характеру й змістили

акценти від регіонального (західно-українського) до загальнонаціонального [102]. Це бачення визначило вектор трансформацій на наступні десятиліття.

Одним з найвидиміших знаків цього повернення стало будівництво Патріаршого собору Воскресіння Христового, яке почалося 2002 р. На початку XXI ст. – це було найбільше церковне будівництво України, яке мало не лише сакральне, а й суспільне значення. Собор став символом національної присутності УГКЦ, її відкритості та консолідації українських греко-католиків у світі. УГКЦ прагнула бути присутньою там, де формувався сучасний український політичний і культурний простір, і де відбувалися найважливіші суспільні трансформації.

Упродовж другої половини 2000-х рр. УГКЦ виконувала роль морального авторитета, здатного впливати на громадську думку не через політичні заяви, а через послідовне нагадування про гідність людини та відповідальність. Тодішній очільник УГКЦ Любомир Гузар уникав прямої політизації церковного життя, але водночас реагував на ключові події в країні. У найгостріші моменти саме його голос часто звучав як голос медіатора, який намагався не стати на чийсь бік, а допомогти суспільству не втратити людяності.

За період його керівництва УГКЦ зміцнила свій авторитет. Особливо помітним це стало під час Помаранчевої революції 2004 р.. Тоді Любомир Гузар закликав українців до мирного спротиву, уникнення насильства, поваги до людської гідності навіть у ситуації глибокого політичного конфлікту. Його звернення не сприймалися як партійні чи політичні. Навпаки, вони звучали як голос пастиря, який піклується про моральне здоров'я суспільства, а не про інтереси окремих політичних сил.

Важливим напрямом діяльності духовенства у той час було послідовне підкреслення значення демократії та особистої відповідальності громадян. Любомир Гузар часто говорив про необхідність участі християн у суспільному житті, але завжди наголошував, що така участь має бути відповідальною, морально вмотивованою, а не прагматичною. Він нагадував вірним, що

демократія тримається не лише на інституціях, а й на здатності людей діяти чесно, шукати правди, дбати про спільне благо.

Фактично УГКЦ у цей час стала важливим чинником підтримки демократичних перетворень в Україні. Кир Любомир Гузар наголошував на необхідності формування політичної культури, що базується на моральних принципах, оскільки демократичні інституції без відповідного світоглядного фундаменту залишаються вразливими до корупції, авторитарних тенденцій та суспільної апатії. Саме тому його численні пастирські звернення стосувалися не лише внутрішньоцерковних питань, а й ширших тем – гідності людини, відповідальності влади, ролі громадянина у процесі державотворення. Таким чином, соціальна етика стала однією з ключових складових церковного вчення УГКЦ у 2000-х рр. [10, с. 23].

Варто зазначити, що до слів Любомира Гузара прислухалися не лише греко-католики. Його коментарі, інтерв'ю та звернення нерідко цитували представники різних церков, громадські діячі, журналісти. Суспільство сприймало його не тільки як голову однієї з конфесій, а як людину, яка здатна формулювати моральні орієнтири для країни загалом. Одним із найбільш упізнаваних висловів Любомира Гузара стала думка про те, що Церква не повинна ототожнювати себе ні з владою, ні з опозицією. Вона має бути поруч з людиною – з її гідністю, болями, сумнівами й потребами. Саме така позиція, у якій пастирська відповідальність поєднувалася з суспільними потребами, і визначила особливе місце УГКЦ в українському публічному просторі упродовж 2000–2011 рр. [10, с. 35].

У цей час активізує свою діяльність Український католицький університет (УКУ), формується сучасна система семінарій, запускаються наукові програми з богослов'я, соціальної етики, християнської антропології. УГКЦ активно залучає молодь, розвиває катехизацію, видає підручники та навчальні програми. Це створило середовище, в якому виросло нове покоління єпископів, серед яких – майбутній Глава УГКЦ Святослав Шевчук.

Любомир Гузар добровільно подав прохання про зречення у 2011 р., мотивуючи це віком і потребою передати керування молодшому єпископові. Це стало прикладом відповідального церковного служіння й інституційній зрілості УГКЦ [59].

У 2011 р. відбувся визначальний для УГКЦ етап – на Виборчому Синоді Єпископів церкви 23 березня 2011 р. було обрано нового Главу Церкви – Святослава Шевчука. Його кандидатуру вже 25 березня затвердив Папа Венедикт XVI, а 27 березня 2011 р. у Патріаршому соборі Воскресіння Христового в Києві відбулася урочиста інтронізація. Ця подія не лише стала формальним передаванням керівництва, але й символізувала прихід нового покоління церковних ієрархів, здатних поєднувати багатовікові традиції Київської Церкви з вимогами сучасності [55].

Обрання Святослава Шевчука означало, що УГКЦ вирішила йти далі – вже не тільки як Церква, що відроджується після підпілля, але як Церква, яка здатна пропонувати нову модель церковної присутності в умовах незалежної України. Як зазначив Блаженніший Святослав Шевчук у своїй першій проповіді після інтронізації, його обрання – це продовження спадкоємності: «ми, спадкоємці Володимирового хрещення, приймаємо дорогоцінну спадщину наших попередників» [95]

До того часу новий Предстоятель вже мав значний досвід: богословську освіту, служіння в семінаріях і академічних закладах, участь у формуванні церковних структур та пастирське служіння – зокрема, у діаспорі [22]. Це дозволило йому вже з першого дня на престолі сприйматися не як «молодий ієрарх», але як людина, здатна продовжити справу духовного оновлення і при цьому звернути увагу на нові виклики: міграцію, глобалізацію, культурні зміни, зміни релігійної самоідентифікації, а також – потребу у молодіжному служінні й освіті.

Перехід від епохи Любомира Гузара до епохи Святослава Шевчука не був просто зміною прізвища на чолі церкви. Це перехід від «церкви відновлення» до «церкви нової присутності» – церкви, яка не тільки нагадує про минуле, а й

активно діє в сучасному українському суспільстві, відповідає на виклики часу, адаптує традицію до нових умов, але не втрачає своєї ідентичності. Сам факт, що інтронізація відбулася в Києві, у соборі на постійно збудованому Патріаршому престолі, сам по собі став символом тягlosti, консолідації та нової стратегічної орієнтації церкви. [33].

Новий провід УГКЦ під керівництвом Святослава Шевчука від самого початку спирався на два кити: збереження духовної та історичної спадщини, і готовність до викликів сучасності – соціальних, освітніх, пастирських. Це поєднання стало новою моделлю церковного служіння, яке прагнуло бути релевантним для великої кількості українців – незалежно від того, де вони живуть, в якій діаспорі, у яких життєвих обставинах.

З початком діяльності Блаженнішого Святослава Шевчука УГКЦ увійшла у нову фазу розвитку, яка передбачала поширення своєї присутності по всій території України та за її межами, адаптації до соціокультурних змін і водночас утвердження як впливової духовної сили, здатної формувати моральну, культурну і громадянську думку. З перших днів служіння Блаженніший Святослав окреслив свою програму як продовження праці своїх попередників, але з акцентом на сучасні суспільні потреби. У своїй першій проповіді після інтронізації він говорив про спадкоємність із Любомиром Гузаром, Йосифом Сліпим, Андреем Шептицьким і цілою традицією: про необхідність бути поруч із людиною там, де вона живе, працює, навчається. На його переконання, Церква має бути не відстороненим свідком, а активним учасником життя суспільства – не через політику, а через служіння, освіту, підтримку родин, молоді, хворих і потребуєчих. [73].

Водночас саме за його керівництва УГКЦ почала більш рішуче інтегрувати інноваційні підходи до пастирства: увагу до медіапростору, роботу зі студентською та молодіжною аудиторією, підтримку католицьких освітніх ініціатив, розвиток соціального служіння. Церква дедалі активніше вибудовувала стосунки з державними інституціями, громадським сектором та

міжнародними організаціями, зберігаючи свій духовний центр – традицію Київської Церкви та зв'язок із Вселенською Церквою.

Таким чином, перехід від керівництва Любомира Гузара до обрання Святослава Шевчука став не розривом, а природним продовженням шляху УГКЦ. Новий Глава Церкви успадкував усталену традицію морального авторитету, але отримав і нове завдання – осмислити та супроводжувати зміни, що охопили українське суспільство у другому десятилітті XXI ст.

2.2. Революція Гідності та місія Української Греко-Католицької Церкви (2013–2014 рр.)

Перший етап Революції Гідності розпочався після саміту у «Східного партнерства» у Вільнюсі в листопаді 2013 р., коли рішення президента Віктора Януковича призупинити підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом викликало хвилю мирних протестів у Києві, що швидко поширилися по всій Україні. На початковій стадії Євромайдану жодна з визнаних українських церков не висловила ні підтримки протестувальникам, ні відкритого схвалення дій влади. Навіть Українська Православна Церква Московського Патріархату, яка користувалася певними преференціями за правління Януковича, не зайняла виразно проурядової позиції. Деякі її представники зробили різко негативні заяви щодо Майдану: митрополит Агафангел (Одеса) називав протест «місцем, де зібралися сили пекла», а архімандрит Павло, намісник Києво-Печерської лаври, порівняв президента Януковича з Христом і пообіцяв, що «Церква стоятиме з вами до кінця» [27].

Ситуація кардинально змінилася після жорстокого розгону студентів у ніч на 30 листопада 2013 р.. Саме тоді релігійний фактор став одним із ключових. Монахи Михайлівського Золотоверхого монастиря відкрили ворота й дали прихисток побитим студентам, які тікали від «Беркута». Цей жест духовного захисту набув символічного значення для всього протестного руху. Били

дзвони, на території монастиря читали молитви, а фраза «коли біда – люди йдуть до Бога» отримала практичне підтвердження [12, 93].

Від моменту побиття студентів релігійні лідери дедалі активніше входили у публічний простір протесту. Священників почали запрошувати на сцену Майдану для молитов, благословення й духовних настанов. Спільна молитва стала важливим символом протестного руху, що наголошував на моральному, а не лише політичному вимірі подій. [12, 95].

Уже на початку грудня 2013 р. відбулася велика народна маніфестація, під час якої на головній площі столиці виступили провідні релігійні діячі. Серед них – Блаженніший Любомир Гузар, Патріарх Філарет, представники РКЦ, протестантських церков та мусульманських громад [16]. Заклики до протестувальників були позаконфесійними: не боятися, зберігати гідність, триматися правди, уникати насильства.

Верховний Архієпископ УГКЦ Святослав Шевчук з перших днів Євромайдану наголошував, що УГКЦ «буде там, де її народ», а Церква має місію бути джерелом миру, справедливості та моральної опори. «Молімося, щоб в усіх цих непростих моментах, які ми зараз переживаємо, ми до кінця залишилися цивілізованою європейською нацією, про що хочемо заявити на цілий світ», – закликав Блаженніший Святослав. [25]. Від початку січня 2014 р. священники УГКЦ чергували на Майдані практично безперервно: сповідали, проводили богослужіння, підтримували протестувальників словом і молитвою.

Після спроби силового розгону Майдану 10 грудня 2013 р. виник феномен так званої «Нічної Ватри». З півночі до восьмої ранку щогодини на головну сцену виходили священники різних конфесій: виконували національний гімн, читали молитву «Отче наш», «Богородице Діво» та виголошували коротку проповідь [34]. Цей формат молитовного чергування став безпрецедентним прикладом міжконфесійної єдності, а також формою публічного свідчення віри в критичний момент національної історії.

Окремою особливістю Майдану стало виникнення екуменічної каплиці, де кожен міг отримати духовну підтримку, незалежно від конфесійної належності.

Вона швидко стала місцем постійної молитви, сповіді й богослужінь для протестувальників.

Після появи перших смертей, які увійшли в історію як «Небесна Сотня», духовенство різних Церков проводило заупокійні богослужіння, перебувало з протестувальниками у дні найбільшого насильства, надаючи не лише духовну, а й практичну допомогу. Священники допомагали лікарям, носили поранених, будували барикади, готували їжу [12, с. 41-42]. У ніч із 16 на 17 січня духовенство УГКЦ і УПЦ КП освятило барикади – цей жест протестувальники сприйняли як знак солідарності й благословення на боротьбу за людську гідність.

13 січня 2014 р. відбувся один із найбільш вражаючих актів релігійної солідарності: священники різних християнських конфесій вишикувалися між протестувальниками та загонами «Беркута», утворивши «живий щит». До них приєдналися представники мусульманських і єврейських спільнот. Це наголосило, що протест не був конфесійним чи політичним у вузькому сенсі – він став справою людської гідності, яку релігійні лідери вважали обов'язком захистити [64].

У ті дні релігійні лідери зустрічалися з представниками влади. 21 січня 2014 р. вони провели переговори з головою РНБО Андрієм Ключевим, закликаючи покласти край насильству [34]. Такий рівень участі священнослужителів у врегулюванні кризи свідчив про високу довіру суспільства до Церкви як морального арбітра.

Підтримка протестів релігійними спільнотами пояснювалася збігом ключових цінностей – свободи, справедливості, людської гідності, демократії. Українські церкви вперше так явно відійшли від традиційної моделі «Церква – влада» й стали на бік суспільства. Цей момент став точкою відліку для нових форм християнської присутності у публічному просторі.

Для УГКЦ це означало, що духовні цінності – не абстракція, а активний чинник суспільного життя. Святослав Шевчук у наступні роки неодноразово

підкреслював, що Майдан став школою громадянської відповідальності та справжнім «відкриттям людської гідності» [34].

Важливою формою цієї позиції стала безпосередня участь священників і мирян УГКЦ у подіях на Майдані. Незважаючи на тиск, погрози з боку влади, у перші місяці 2014 р. служителі Церкви звершували молитви, богослужіння, духовні намети для протестувальників, проводили духовну опіку над учасниками акцій. Коли Міністерство культури погрожувало позбавити УГКЦ легального статусу через богослужіння на Майдані, представники Церкви заявили, що не припинять своєї підтримки, наголошуючи, що Церква – частина громадянського суспільства і має бути там, де народ шукає правди й гідності.

У своїх зверненнях Церква опиралася на традиції християнської етики, соціального вчення, підкреслюючи, що гідність людини – це фундамент, позачасова цінність. Як заявив Святослав Шевчук згодом, Революція Гідності стала «поворотним моментом у відкритті гідності громадянина України» [101]. УГКЦ зверталася до влади та громадян із закликом до мирного діалогу, уникнення насильства, пошуку справедливості, поваги до прав людини. Це були не політичні вимоги, а моральні – що, на думку багатьох, надало протесту характеру не лише громадянського, а й духовного.

УГКЦ використовувала свою соціальну доктрину щоб підтримати тих, хто виходив на Майдан, надавати духовну підтримку, бути голосом розсудливості й надії на мирні зміни.

Греко-католицькі капелани забезпечували духовну підтримку протестувальників, виступаючи як посередники миру й морального орієнтиру. У численних пастирських зверненнях Блаженніший Святослав наголошував на неприпустимості насильства, закликав до гідності, свободи та єдності [3].

Водночас участь Церкви та її підтримка протестів не пройшли без наслідків. Уже на початку 2014 р. Міністерство культури відправило листа, в якому попереджало, що церковні спільноти, які беруть участь у богослужіннях на Майдані, можуть бути позбавлені офіційної реєстрації [60]. УГКЦ у відповідь заявила, що не припинить своєї духовної й моральної підтримки,

адже «там, де є загроза, там має бути молитва» [34]. Це стало випробуванням для релігійної свободи, але також і свідченням, що УГКЦ сприймає себе як активного учасника громадянського суспільства, а не лише як сакральну інституцію.

Утім, участь УГКЦ у Революції Гідності мала далекосяжні наслідки. Церква утвердилася як моральний авторитет для значної частини українського суспільства – не лише своїх вірних, а багатьох громадян, які шукали духовної опори. Ця позиція стала базою для подальшої активної ролі УГКЦ у соціальних, громадянських і державотворчих процесах. Церква підтвердила, що в Україні релігія може бути не лише приватною справою віруючих, а важливим чинником суспільної згуртованості та діалогу. Як підсумував Святослав Шевчук у одній з подальших проповідей: Революція Гідності була поворотним моментом, коли народ, захищаючи свою гідність і свободу, через жертвність, єдність і молитву дав свідчення – і Церква поруч з ними залишилася. Вона не дистанціювалася, не мовчала, не зрадила свій голос – вона стала голосом гідності та надії.

Таким чином, участь УГКЦ у Революції Гідності – не поодинокі акція співчуття чи підтримки, а усвідомлена суспільно-духовна місія: Церква зайняла позицію морального авторитета, виступила на боці гідності, справедливості та прав людини. Це суттєво змінило сприйняття релігії в Україні – від особистої справи до важливого суб'єкта суспільного життя.

2.3. Українська Греко-католицька церква у перші місяці російської агресії (2014 р.)

Події Революції Гідності кінця 2013 – початку 2014 р., а також подальша російська збройна агресія, що розпочалася з анексії Криму в лютому-березні 2014 р. та військових дій на Донбасі, стали кардинальним викликом і випробуванням для УГКЦ. У перші місяці агресії Церква продемонструвала високий рівень національної свідомості, солідарності з українським народом та

ефективну гуманітарну відповідь на кризу, яка склалася [13].

З самого початку військового вторгнення, Блаженніший Святослав Шевчук, зайняв чітку патріотичну позицію, засуджуючи агресію та підтримуючи територіальну цілісність України. Його звернення до вірян та світової спільноти містили рішуче засудження іноземної інтервенції та заклик до миру і справедливості. Зокрема, на початку березня 2014 р., коли відбувалася анексія Криму, Глава УГКЦ закликав до молитви та національної єдності, підкреслюючи, що Церква залишається зі своїм народом [41].

Починаючи з 2014 р., інституційна присутність УГКЦ на територіях Автономної Республіки Крим та частин Донецької й Луганської областей, які потрапили під окупацію Російською Федерацією та підконтрольними їй угрупованнями, зазнала систематичного тиску та цілеспрямованої ліквідації. Ця політика була спрямована на повне знищення інституційної структури УГКЦ та максимальне ускладнення, якщо не унеможливлення, релігійного життя її пастви, змушуючи вірних переходити у підпілля, припиняти релігійну діяльність або здійснювати вимушене переміщення.

Після анексії Криму у 2014 р. російська окупаційна влада запровадила вимогу обов'язкової перереєстрації всіх релігійних організацій відповідно до законодавства РФ. Цей процес став інструментом тиску та фактичного витіснення небажаних конфесій. УГКЦ, яка на півострові мала близько п'яти парафій, зіткнулася зі штучними та тривалими перешкодами у процесі перереєстрації. Заяви систематично відхилялися під формальними приводами, зокрема через нібито «дріб'язкові граматичні помилки» [24]. Такий підхід свідчив про відсутність наміру легалізувати діяльність УГКЦ.

Складність функціонування посилювалася необхідністю дотримання російських міграційних норм. Керівник департаменту зовнішніх зв'язків УГКЦ отець Олекса Петрів зазначав, що священники, не маючи російського громадянства, були змушені змінюватися кожні 3 місяці, оскільки термін їхнього дозволеного перебування без спеціальних документів становив 90 днів. Це дестабілізувало парафіяльне життя. Через вимоги окупаційної влади,

Блаженніший Святослав Шевчук висловлював побоювання, що УГКЦ в Криму може бути повністю закрити. Хоча допускалася можливість подачі документів на перереєстрацію за російськими законами [87]. Вірні та духовенство постійно перебували під пильним психологічним тиском та стеженням з боку російських спецслужб. Зрештою, УГКЦ повністю втратила свою інституційну присутність у Криму, а парафії припинили своє функціонування.

На території Донецької та Луганської областей, а згодом і на тимчасово окупованих частинах Запорізької та Херсонської областей, дії проросійських бойовиків та окупаційної адміністрації набули форми прямого насильства та захоплення майна. Починаючи з 2014 р., фіксувалися напади на храми та монастирі УГКЦ, що призвело до повного знищення або захоплення ключових об'єктів. Храми УГКЦ були цілком зруйновані в таких містах, як Маріуполь, Мар'їнка, Волноваха, Лисичанськ, та Сєвєродонецьк. Катедральний собор у Донецьку був захоплений, а храми в Мелітополі та Бердянську стоять зачинені [63]. Особливого переслідування зазнали священнослужителі УГКЦ. Зазначалося про погрози на їхню адресу та депортацію представників духовенства з окупованих територій. Найбільш резонансним стало ув'язнення двох священників із Бердянська, о. Івана Левицького та о. Богдана Гелети, які понад півтора року перебували у російському полоні. Їхнє звільнення відбулося лише у червні 2024 р. [37].

Політика окупаційної влади щодо Української Греко-Католицької Церкви була деструктивною і відповідала моделі усунення будь-яких проявів української ідентичності та інституцій, які не підконтрольні РФ, що змусило вірних УГКЦ або перейти у підпілля, або припинити релігійне життя, або залишити окуповані території.

Водночас, в умовах російської агресії та спричиненої нею гуманітарної кризи, Українська Греко-Католицька Церква стала одним із ключових акторів у сфері організації допомоги для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та постраждалого населення. Єпархії та парафії в центральних і західних регіонах України оперативно розгорнули мережу гуманітарних штабів, які координували

свою роботу, головним чином, через міжнародний благодійний фонд «Карітас-Україна» (Caritas Ukraine). Діяльність була спрямована на комплексне задоволення невідкладних потреб.

Фонд «Карітас України» розробив спеціалізовану «Програму з питань житла» (Shelter Program), орієнтовану на забезпечення гідних умов проживання для ВПО та відновлення постраждалої інфраструктури [75]. Ключові аспекти реалізації цієї програми включали створення та облаштування власних колективних центрів (шелтерів), а також підтримка державних і комунальних центрів тимчасового проживання [35]. Наприклад, реконструкція історичних будівель для облаштування притулків, як-от відкриття шелтеру на Косівщині (Івано-Франківська обл.) у співпраці з Українським гуманітарним фондом, що забезпечив тимчасове проживання для близько 80 осіб, включаючи обладнання кімнат індивідуальними санвузлами та захисним укриттям [62]. Надання наборів доремонтних матеріалів, а також проведення легких, середніх та складних гуманітарних ремонтних робіт у приватному житлі ВПО та постраждалого місцевого населення. Надання грошової допомоги на покриття витрат, пов'язаних з орендою житла, а також на оплату комунальних послуг. Забезпечення паливом для обігріву та розповсюдження нагрівальних приладів у зимовий період [75].

Мережа місцевих організацій «Карітасу» (наприклад, у Вінниці, Кривому Розі, Фастові, Тернополі) реалізує масштабні мультисекторальні проєкти, спрямовані на задоволення базових потреб вразливих категорій населення та ВПО. Систематична видача гуманітарної допомоги, що включає продукти та гігієнічні набори (у тому числі для дітей, літніх людей та осіб з інвалідністю) [58]. Ця діяльність часто здійснюється у рамках великих ініціатив, як-от проєкт «Реагування на критичне становище ВПО та постраждалого місцевого населення» [36].

Фонд впроваджує проєкти, спрямовані на відновлення джерел доходу та економічну інтеграцію ВПО в нових громадах. Програма BLOOM від «Карітас Одеса УГКЦ», яка передбачає надання грошових грантів (від 1 до 5 тис.

доларів) на купівлю обладнання та ресурсів для запуску чи розвитку власної малої справи або підприємництва [28]. Проєкт «Невідкладна допомога засобами до існування», який забезпечує тимчасову оплачувану зайнятість через суспільно корисні роботи [89].

Церква, усвідомлюючи травматичний вплив конфлікту, активно інтегрувала психосоціальну допомогу в гуманітарні місії. На базі центрів «Карітасу» (наприклад, у Хмельницькому, Фастові, Вінниці) надаються безкоштовні індивідуальні та групові психологічні консультації. У рамках проєктів, таких як «Комплексна підтримка евакуйованих...», діють мобільні бригади кризових центрів, які включають психологів та кейс-менеджерів для комплексної соціальної та психологічної інтеграції ВПО [76]. Духовенство та чернечі спільноти УГКЦ (наприклад, Сестри-редемптористки) організували гарячі лінії (телефони довіри) для надання духовно-психологічної підтримки особам, які переживають кризові стани, тривогу чи паніку [29]. Це забезпечує можливість емоційного розвантаження та духовної опіки, невіддільної від місії Церкви. Окрім психологічної допомоги, активно надаються безкоштовні юридичні консультації з питань отримання статусу ВПО, оформлення документів та інших соціальних аспектів

У 2014 р., Карітас Україна надав допомогу понад 120 000 нужденних осіб, постраждалих від гуманітарної кризи, які отримали допомогу в рамках нових проєктів [100]. Підхід до надання допомоги переселенцям та жертвам гуманітарної кризи є персоналізованим та передбачає ретельну оцінку їхніх потреб. Увага зосереджена на найбільш вразливих категоріях населення:

- Неповнолітні
- Вагітні жінки та матері-годувальниці
- Літні люди (пенсіонери)
- Люди з особливими потребами
- Люди з хронічними захворюваннями
- Сім'ї з одним годувальником
- Матері/батьки-одинаки

- Багатодітні сім'ї (понад 5 членів сім'ї)

Проекти, які були зреалізовані протягом 2014 р.:

1) Протягом березня-грудня цього р. надали наступні види допомоги для 26 700 внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та жертв гуманітарної кризи в Києві, Одесі, Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі та Краматорську:

- одноразові грошові виплати для покриття базових потреб;
- розподіл продуктових та гігієнічних наборів;
- фінансова допомога на підготовку до зими;
- оплата купівлі продуктів харчування, засобів гігієни, медикаментів та покриття витрат на лікування;
- надання індивідуальної та групової психологічної допомоги.

Створено мобільну групу невідкладного реагування для забезпечення продуктами харчування та основними непродовольчими товарами (НПТ) 4000 нужденних осіб, які проживають на території воєнних дій (як на контрольованій українською владою, так і на невідконтрольній території).

Така робота стала можливою завдяки фінансовій підтримці Федерального міністерства закордонних справ Німеччини через Карітас Німеччина на суму 2 000 000 євро [100].

2) Починаючи з червня, 9000 осіб, постраждалих від військового конфлікту на Сході України, скористалися 7-місячним проектом допомоги, профінансованим Департаментом гуманітарної допомоги та цивільного захисту Європейської Комісії (ЕЧНО) через Карітас Австрія, із загальним бюджетом 789 431 євро. Допомога була надана у Харківській, Донецькій, Луганській, Дніпропетровській та Запорізькій областях, як на контрольованих, так і на неконтрольованих урядом територіях.

Проект передбачав два основні види підтримки:

- Продуктова допомога в натуральному вигляді вартістю €20 на особу для 4500 осіб на територіях поза контролем уряду.
- Багатоцільові грошові перекази для покриття витрат на харчування та інші базові потреби для 4500 осіб. Найбільш вразливі особи,

постраждали від конфлікту, отримуватимуть грошові перекази у розмірі €15 на особу на місяць протягом 3 місяців [100].

3) На початку червня Карітас Україна запусив 6 центрів опіки для дітей ВПО, які втекли від військового конфлікту на Донбасі. «Простори, дружні до дитини» працювали для дітей віком від 3 до 12 років у Харкові, Дніпропетровську, Слов'янську, Святогірську, Одесі та Києві. Загалом цей проєкт охопив понад 1500 дітей. Психосоціальна допомога надавалася фахівцями, які мають досвід у дошкільній освіті, педагогіці та психології дітей різного віку. Кожен із 6 центрів формує 4 групи по 25 дітей, щоб приділити їм належну увагу та опіку. Кожна група відвідувала заняття двічі на тиждень.

Окрім очних та групових консультацій і сесій, центри надавали дистанційну підтримку дітям та дорослим у кожному регіоні, забезпечуючи послуги більшій кількості ізольованих громад у найбільш нужденних регіонах.

Мережа центрів для дітей – «Простори, дружні до дитини» – фінансувалася Католицькою Службою Допомоги (Catholic Relief Services – гроші уряду США) та Карітасом Австрії [100].

4) Понад 8135 внутрішньо переміщених осіб, які проживають у Харківській, Запорізькій, Дніпропетровській областях та місті Донецьку, отримали допомогу протягом р. (починаючи з кінця травня) в рамках проєкту, підтриманого Управлінням США з питань допомоги при іноземних катастрофах (Office of U.S. Foreign Disaster Assistance) та Католицькою Службою Допомоги (Catholic Relief Service) на суму майже 1 млн. доларів США. Проєкт включав грошову підтримку на житло, першочергові потреби та засоби до існування, надання НПТ та психологічну допомогу. 2450 ВПО отримали гроші на житло; 700 – набори НПТ; 1225 осіб – гроші на засоби до існування; а 3760 дітей та дорослих скорилися психологічною допомогою [100].

5) У середині квітня цього р. за фінансової підтримки Карітасу Австрії у розмірі 60 000 євро отримав новий поштовх проєкт відновлення вікон у містах Слов'янськ та Попасна.

Понад 300 помешкань у Слов'янську, житлові будинки Красногорівки та

Курахово, Трьохізбенки, дитячий садочок у Попасній, спортивна школа у Мар'їнці та деякі інші об'єкти отримали нові вікна [100].

б) Починаючи з кінця травня, понад 7950 осіб отримали допомогу у вигляді НПТ та грошових грантів у Запорізькій та Одеській областях. Цей проєкт підтримувався Карітасом Канади на суму 1,25 млн. канадських доларів. Зокрема, протягом трьох місяців грошова допомога у розмірі 100 доларів США була розподілена серед 6075 осіб (один раз на місяць); 1875 ВПО отримали набори з НПТ (мило, шампунь, пральний порошок, зубна паста тощо) [100].

Особливим напрямом стала інтеграція Церкви у життя громад, що постраждали від війни на сході України, зокрема через відкриття нових парафій та соціальних центрів у Харківсько-Полтавському екзархаті [90].

Таким чином, соціальне служіння перетворилося на один з головних векторів діяльності УГКЦ, поєднуючи духовну опіку з практичними діями, спрямованими на допомогу потребуючим.

У перші місяці російської агресії 2014 р. УГКЦ діяла як консолідуючий чинник українського суспільства. Вона не лише засудила зовнішню агресію, але й мобілізувала свої ресурси для гуманітарного служіння та духовної підтримки військових та цивільного населення, заклавши основи для подальшої широкомасштабної діяльності в умовах війни.

Висновки до розділу 2

Період 2011–2014 рр. став для Української Греко-Католицької Церкви етапом інституційної зрілості та критичного суспільного залучення, остаточно перетворивши її з Церкви відродження на Церкву нової присутності та вагомого морального авторитета у загальнонаціональному масштабі.

Обрання Блаженнішого Святослава Шевчука Главою УГКЦ у 2011 р. стало прикладом інституційної зрілості та відповідального служіння (зречення Любомира Гузара) і символізувало перехід від епохи відновлення до епохи активної суспільної присутності.

Новий Предстоятель продовжив стратегічний курс попередника на утвердження київського коріння Церкви, її всеукраїнського характеру та глобальної присутності, водночас акцентувавши увагу на нових викликах: роботі з молоддю, інноваціях у пастирстві та активному соціальному служінні. Цей перехід не був розривом, а природним продовженням, що дозволило Церкві інтегрувати традицію Київської Церкви з вимогами сучасності.

Революція Гідності стала ключовим випробуванням і точкою ствердження Церкви як морального арбітра та активного учасника громадянського суспільства. УГКЦ, як і інші українські церкви, категорично стала на бік протестувальників, підтримуючи цінність людської гідності, свободи та справедливості.

Активна участь духовенства (молитовні чергування, «живий щит», духовна та практична опіка) підтвердила, що Церква є частиною народу, а не інституцією, відстороненою від суспільних процесів. Цей момент став «школою громадянської відповідальності».

Цей період засвідчив безпрецедентну екуменічну єдність на Майдані, де священники різних конфесій спільно служили, що надало протесту потужного морального та духовного виміру.

З початком російської агресії УГКЦ зайняла рішучу патріотичну позицію, засудивши анексію Криму та військові дії, що визначило її подальшу активну роль. Внаслідок цього УГКЦ стала мішенню для окупаційної влади: її інституційна присутність була повністю знищена на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу через вимоги про незаконну перереєстрацію, тиск, погрози, знищення та захоплення храмів (зокрема, у Маріуполі, Волновасі, Сєвєродонецьку). Духовенство піддавалося депортації та ув'язненню (випадок о. Івана Левицького та о. Богдана Гелети), що змусило Церкву перейти у підпілля або припинити діяльність. Це стало свідченням геноцидного виміру агресії, спрямованого проти української ідентичності та релігійної свободи.

УГКЦ через свою благодійну організацію «Карітас-Україна» (Caritas Ukraine) негайно розгорнула широкомасштабну гуманітарну операцію, надавши допомогу понад 120 000 нужденних осіб лише у 2014 р.. Допомога включала розселення, надання притулку, продовольчу та непродовольчу підтримку, а також психологічну та духовну опіку найбільш вразливих категорій населення (діти, літні люди, матері-одиначки, ВПО). Соціальне служіння стало одним із головних векторів діяльності Церкви.

У перші місяці російської агресії 2014 р. УГКЦ діяла як консолідуючий чинник українського суспільства. Вона не лише засудила зовнішню агресію, але й мобілізувала свої ресурси для гуманітарного служіння та духовної підтримки військових і цивільного населення, заклавши основи для подальшої широкомасштабної діяльності в умовах війни, незважаючи на жорстоке інституційне переслідування на окупованих територіях.

РОЗДІЛ 3

СОЦІОКУЛЬТУРНА ТА СУСПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ У 2015–2020 РР.

3.1. Освітні та культурні ініціативи

З другої половини 2010-х рр. УГКЦ дедалі активніше позиціонує себе як суб'єкт культурного й освітнього розвитку, що стало особливо актуальним в умовах військових і соціальних викликів. Діяльність Церкви у цій сфері спрямована не лише на надання знань, а й на формування ціннісного стержня особистості та національно свідомого світогляду.

Центральним виконавчим і дорадчо-консультативним органом Курії Глави УГКЦ у цій сфері є Комісія УГКЦ у справах освіти та виховання. Створена Декретом Блаженнішого Святослава 5 грудня 2011 р. (спочатку як Комісія у справах шкільництва), вона отримала свою сучасну назву 20 травня 2012 р.[53].

Ключова мета Комісії полягає у сприянні Главі УГКЦ у реалізації євангельської місії Церкви в освітньо-виховному середовищі через:

- Впровадження християнських цінностей у системи дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних закладів.
- Формування пропозицій щодо діяльності Церкви в освітній сфері незалежно від типу та форми власності закладів.

Комісія, очолювана о. Петром Майбою, СДБ (Українська провінція Згромадження отців салеціан), здійснює свою діяльність за кількома основними напрямками, включаючи: заохочення єпархіальних ініціатив, організацію вишколу представників, аналіз освітньо-виховних процесів, розвиток співпраці з органами державної влади, а також розробку методичних та дидактичних матеріалів для втілення християнських цінностей [1].

Діячі УГКЦ акцентують увагу на необхідності ціннісної рефлексії в освіті, особливо з огляду на дезорієнтованість молоді, спричинену впливом масмедіа, інтернету та військовими діями. Отець Петро Майба підкреслює, що якісна освіта має бути зосереджена не лише на передачі знань, а й на формуванні

стійких ціннісних орієнтирів. Серед найважливіших цінностей, які необхідно виховувати, виділяються свобода та відповідальність, співчуття та співпереживання [66].

Свобода розглядається як велика цінність, що невід'ємно пов'язана з відповідальністю. Священнослужитель наголошує на тому, що розуміння важливості свободи означає здатність відстоювати її щодня. Якщо не приділяти уваги цим цінностям, неможливо сформувати правильне світобачення дитини. Церква бачить свою роль у тому, щоб ділити життя з дітьми, проводити з ними час, особливо коли вони не мають чітких орієнтирів чи гідного прикладу. У процесі спільного перебування Церква здатна їх наставляти та супроводжувати.

У контексті реформи освіти, отець Петро Майба проводить порівняння з деревом, де ціннісні орієнтири мають бути «коренем» і «стовбуром». Ціннісний стрижень має лежати в основі освіти, оскільки знання повинно служити добру і робити світ кращим. Наголошується, що виховання співчуття та співпереживання не формується автоматично; воно вимагає цілеспрямованої роботи. Дитина повинна усвідомлювати, що її зростання передбачає не лише здобуття знань, а й виховання правильного ставлення до життя, що виявляється у старанній праці, уважності, ввічливості, повазі до свободи інших та допомозі.

Питання вивчення християнської етики у школах є одним із ключових напрямків співпраці Церкви з державою. Представники УГКЦ співпрацюють із державними органами на різних рівнях, прагнучи донести важливість цього предмету як джерела ціннісних орієнтирів та моральних принципів. Співпраця ведеться через Раду Церков при Міністерстві освіти і науки України, куди входять представники усіх конфесій, а також на рівні місцевих органів самоврядування, особливо у західній частині України, де підписуються договори про спільну діяльність [66].

Наразі християнська етика пропонується державою як предмет за вибором і фінансується з місцевого бюджету, що робить його варіативною складовою і створює перешкоди через можливий брак коштів. Набагато дієвішим було б, якби предмет фінансувався державою та був обов'язковим для вивчення, що

забезпечило б систематичне формування моральних принципів у дітей. У цьому контексті важлива роль відводиться батькам: якщо вони подають заяву з проханням про введення такого предмета, школа зобов'язана включити його до програми.

Співпраця з державними інституціями також передбачає впровадження інституту шкільних капеланів, які забезпечують супровід дітей, вчителів чи батьків у духовному зрості у вільний від уроків час.

УГКЦ підкреслює, що формування ціннісних орієнтирів неможливе без персонального прикладу дорослих – батьків та духівників. Дитина має бачити, що для дорослих похід до храму – це не обов'язок, а глибока зустріч із Богом, що сприяє формуванню її власного досвіду віри. Глибокий особистий досвід, як показав наведений приклад батьківської молитви у важкий час, є найбільш дієвим і невіддільним фактором у вихованні віри [66].

Крім того, важлива роль відводиться якості спільно проведеного часу. Батьки мають не лише дбати про матеріальне забезпечення дитини, але й про спільне благо (наприклад, спільне миття посуду чи прибирання), що є вираженням любові та допомагає дитині формувати правильне відношення до життя. Якісне виховання і ставлення до життя визначатиме здатність дитини бути щасливою і робити щасливими інших.

Проблема дозвілля виникає, коли діти залишені самі на себе. Важливо, щоб дорослі, які є авторитетом, проводили з ними час і демонстрували якісний, позитивний приклад спільного дозвілля. Діти пізнають світ у порівнянні, і позитивний досвід, пережитий з дорослими (наприклад, святкування дня народження у школі зі священником), допомагає їм набути правильних орієнтирів, які убезпечують від потрапляння у поганий вплив [67].

УГКЦ підтримує низку унікальних освітніх інституцій.

Український Католицький Університет (УКУ) залишається центральною інституцією, що розширює академічні програми та налагоджує міжнародну співпрацю. Він є прикладом успішного поєднання східнохристиянської традиції та актуальних академічних вимог у постмодерному світі [70]. Особливою та

єдиною в Україні установою при УКУ є студентський Колегіум з освітньо-формаційною програмою «Християнська духовність у постмодерній добі». Колегіум функціонує не лише як гуртожиток, а як інтегрована освітньо-виховна спільнота, де студенти мають можливість не лише проживати, але й духовно зростати, навчатися побудові спільноти та служінню іншим. За час свого існування Колегіум виховав вже десять поколінь студентів. Сьогодні у ньому проживають 624 студенти, яких супроводжують 15 кураторів, 2 сестри із Згромадження Воплоченого Слова, а також 3 особи з ментальною інвалідністю з Дому «Емаус», яких прийнято називати «друзями» [32].

Мешканці Колегіуму розміщені в трьох корпусах, що відображає їхній навчальний етап та рівень самостійності. У першому корпусі, як правило, мешкають студенти першого курсу, а у другому – студенти другого курсу бакалаврських програм. Студенти старших курсів, які вже пройшли освітню програму Колегіуму, заохочуються до проживання за межами університетського містечка, що слугує етапом адаптації до самостійності. Винятком є студенти, які беруть на себе певні відповідальні ролі, як-от старости, волонтери, амбасадори духовності чи лідери соціальних проєктів, і продовжують мешкати в Колегіумі протягом терміну виконання цих обов'язків. У третьому корпусі проживають студенти магістерських програм, які зазвичай вже мають досвід спільного проживання [32].

Незважаючи на те, що до УКУ вступає молодь із різними світоглядами та життєвими позиціями, головною умовою є відкритість до християнської пропозиції щодо розуміння Бога, людини і світу. У Колегіумі поверхи символічно називають «крилами», яких загалом налічується шістнадцять. Кожне «крило» має свого покровителя – новомученика УГКЦ. Такий символізм допомагає студентам глибше пізнати історію Церкви та святих, які походили з українських земель і зберегли віру попри переслідування та репресії. Це підкреслює тяглість традиції УКУ як спадкоємця Львівської богословської академії

Особливу, навіть унікальну, роль у Колегіумі УКУ відіграють куратори – родини працівників університету, які проживають поруч зі студентами. Їхня постійна присутність створює в Колегіумі атмосферу домашнього затишку та сімейного тепла, що є невід’ємною частиною освітньої філософії [32].

Кураторка Колегіуму, директорка Інституту родини та подружнього життя УКУ, Олеся Кука, згадує, як їхня родина, разом із її чоловіком, який нині є деканом факультету суспільних наук, була першою, що переїхала до Колегіуму з трьома дітьми. Через рік у них народився наймолодший син – Лука, який усе своє раннє дитинство провів у компанії студентів.

Цей підхід є частиною оригінального задуму президента університету, владики Бориса Гудзяка: щоб, живучи в одному просторі, студенти бачили повсякденне життя працівників, і передусім їхніх сімей. Це демонструється не в ідеалізованій формі, не через повчальні розповіді чи лекції, а як щоденне, реальне життя – з його труднощами, радощами і любов’ю. Такий досвід є потужним способом навчити, що таке сім’я, через особистісний приклад. Тому бути куратором – це значно більше, ніж просто виконувати адміністративні обов’язки; це, за словами Олесі Куки, стає способом життя [32].

Магістр Колегіуму о. Микола Мотрук підсумовує значення цієї інституції, наголошуючи, що Колегіум є «серцем УКУ». Тут виростають люди, які не лише мріють змінювати світ, а й активно втілюють ці зміни у спільному побуті, у молитві та у служінні ближньому. Головна мета Колегіуму полягає не лише у формуванні побутових навичок, а у формуванні покликання. Студенти отримують не просто сертифікат про проходження програми, а вчаться бути справжньою спільнотою у світі, який часто забуває, що означає це поняття [32].

Досвід УГКЦ свідчить про її унікальну здатність поєднувати традицію та актуальність. Церква продемонструвала, що духовне лідерство може бути дієвим навіть у найтяжчі історичні моменти. Через поєднання молитви, соціального служіння, міжнародної комунікації та культурної ініціативи УГКЦ стала символом віри, надії та національної єдності.

До освітніх ініціатив УГКЦ належить унікальний в Україні заклад загальної середньої освіти для дівчат – Тернопільський обласний ліцей «Знамення». Цей ліцей, який розпочав свою роботу у Тернополі у 2024 році, орієнтований на дівчат 10–11 класів. «Знамення» – це заклад, що забезпечує виконання основного державного освітнього компоненту, але водночас робить значний акцент на вихованні християнського світогляду та здорових моральних засад. Місія ліцею полягає у тісній співпраці з Церквою для формування освіченої, національно свідомої та високодуховної особистості. Створення такого закладу є відображенням стратегії УГКЦ, спрямованої на ціннісно-орієнтоване виховання молоді. Через ліцей «Знамення» Церква реалізує своє бачення гармонійного розвитку особистості, де академічна успішність нерозривно пов'язана з етичними принципами та національною свідомістю. Це забезпечує випускникам не лише високий рівень знань для подальшого навчання, а й міцний моральний фундамент для активного та відповідального життя в суспільстві [83].

Крім того, при парафіях активно діють катехитичні та недільні школи, а також молодіжні організації, що сприяють формуванню активного мирянського покоління. Церква також приділяє значну увагу популяризації культурної спадщини через видавничу діяльність та розвиток християнських ЗМІ.

Таким чином, освітні та формаційні ініціативи УГКЦ охоплюють увесь спектр від інституціональних центрів високої освіти до низової парафіяльної роботи, демонструючи цілісний підхід до виховання особистості, що є критично важливим для зміцнення духовного та інтелектуального потенціалу українського суспільства

3.2. Українська Греко-католицька церква у сучасному інформаційному просторі

Українська Греко-Католицька Церква, перебуваючи у сопричасті з Папою Римським і Вселенською Католицькою Церквою, послідовно демонструє

здатність реагувати на зміни часу та вести діалог зі своїми вірянами. Починаючи з 2000-х років, комунікаційна стратегія УГКЦ зазнала кардинальної діджиталізації, що дозволило Церкві ефективно реалізувати свою інформаційну, просвітницьку місію у віртуальному просторі.

Розвиток власного радіомовлення став однією з перших відповідей Церкви на необхідність поширювати християнське вчення у постатеїстичному суспільстві після виходу з підпілля.

Радіо «Дзвони» (Івано-Франківська єпархія) засноване у 1996 р. з ініціативи о. Миколи Сімкайла та благословення Кир Софрона Мудрого ЧСВВ (колишнього керівника української секції Радіо Ватикану). Радіо «Дзвони» є релігійно-просвітницькою радіостанцією, що пропонує цілодобове мовлення виключно українською мовою. Його унікальність полягає у фокусі на програмах, що збагачують духовність та інтелект, а також у трансляції української музики різних жанрів, роздумів про Бога та щоденних молитов. В умовах війни Радіо «Дзвони» започаткувало «Молитовну варту», забезпечуючи щогодинне духовне єднання у спільній молитві за Україну. Мовлення триває обсягом 24 годин на добу виключно українською мовою на хвилі 105.8 FM [49].

Радіо «Воскресіння» / «Воскресіння. Живе радіо». Ідея створення християнської радіостанції належить о. д-ру Андрію Онуферку та о. д-ру Михайлу Димиду. Вони хотіли донести Боже Слово до вірних УГКЦ, особливо до тих, хто перебував «в підпіллі» в радянський період [78].

Перша передача стартувала 19 листопада 1989 р. через короткі хвилі з Брюсселя [39]. «У 1989 р., з благословення Синоду УГКЦ було створено в Брюсселі «Радіо Воскресіння». Його очолив о. д-р Андрій Онуферко. Перший вихід в етер відбувся 19 листопада 1989 р. на хвилях «Радіо Монте-Карло». Починалось із щонедільних програм, які виготовлялися в Брюсселі (Бельгія), в приміщеннях Католицької Радіо-Телевізійної Мережі» [78] – зазначив о. Михайло Димид для Патріархат.

У лютому 1991 р. митрополит Володимир Стернюк видає наказ щодо створення редакції радіо «Воскресіння» у Львові та призначає Михайла Димида

редактором. 1 червня 1991 р. – редакція отримала державну реєстрацію як засіб масової інформації [78]. З квітня 1993 р. щоденні програми радіо «Воскресіння» транслюються Державним радіо на цілу Україну [14].

У 1994 р. створили Агенцію релігійної інформації, пов'язану з радіо «Воскресіння». У своєму інтерв'ю, приуроченому до 10 років в ефірі, директор Радіо «Воскресіння» Павлюк Мирослав сказав, що «за оцінками спеціалістів Держтелерадіо, сьогодні аудиторія Радіо «Воскресіння» складає біля 7 мільйонів постійних слухачів. Для мене самого є загадкою, чому Радіо «Воскресіння» є таким популярним на Сході України... Однак такий «портрет слухача», звичайно ж є певною умовністю, бо ми одержуємо листи як від дітей, так і від людей старших, від студентів, педагогів, лікарів, військових» [14]. З серпня 2002 р. «Воскресіння» вже має інтернет-версію. 2 листопада 2015 р. Блаженніший Святослав освятив приміщення реорганізованого радіо «Воскресіння» [26]. Студію радіо було перенесено до Києва. Також відбулися зміни в радіоетері, який став суспільно релігійним проектом, в якому порушуються теми цікаві для широкого загалу.

Як зазначив отець Ігор Яців, «Воскресіння. Живе радіо» – це цілодобова інтернет-радіостанція, мовлення якої продовжує традиції радіо «Воскресіння», а також має на меті створення сучасного радіо-продукту [79]. Автори радіостанції зазначають, що ставлять за мету спілкування з аудиторією на будь-які теми з позиції людини воцерковленої, проводити зустрічі з цікавими особистостями, дискутувати, інформувати. Все відбувається під гаслом: «Про все на світі – з вірою та любов'ю» [84].

У Тернопільсько-Зборівській архиєпархії працює Радіо «Світанок» [51]. Дане радіо розпочало своє мовлення у 2002 р. з благословення владики Михаїла Сабриги на радіо «Українська Хвиля» (101.1 FM). Вперше відбулася пряма трансляція Божественної Літургії з катедрального собору Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці в м. Тернопіль. Перші етери транслювалися щонеділі, о 8:00 етер розпочинався трансляцією Божественної Літургії, в якому коментували основні частини. Згодом збільшили кількість годин на тиждень до

чотирьох – дві годни у суботу та дві – у неділю. З червня 2002 р. Радіо «Світанок» виходить двічі на тиждень.

Радіоефір наповнювали окрім молитов і роздумів над Святим Письмом, також тематичні розділи: «Роздуми над важливим», «Сходинами Церкви», «Лірична сторінка», «Світ дитячої Біблії», «Новини», «Світло надії», «Історія Церкви», «Мова – дзеркало душі», «Християнське Тернопілля», «У ритмі серця», «Святі, про яких ми не знаємо», «Духовні перлини східних отців». У 2014 р. було створено інформаційну програму про життя Церкви в Україні та світі «Християнський вісник». З 2010 р. передачі Радіо «Світанок» транслювали у записі. З червня 2011 р. радіо перейшло на свою студію, яку у 2019 було переоблаштовано та розширено. У цьому ж році Радіо «Світанок» змінило формат мовлення і розпочало працювати в режимі онлайн радіостанції.

Інтернет-портал УГКЦ створений у 2013 р. шляхом розгалуження офіційного сайту на кілька ресурсів, включаючи Офіційний сайт УГКЦ, Медіаресурс УГКЦ [57], Інформаційний ресурс УГКЦ [47] та сайт Офіційних документів УГКЦ [71].

«Живе ТБ». Інтернет-телебачення УГКЦ (з 2013 р.) – суспільно-релігійний проєкт, що висвітлює діяльність Церкви, полегшує комунікацію та поширює християнські цінності через новини, документальні фільми та прямі трансляції богослужінь [38]. Важливим проєктом є молитовний онлайн-проєкт «Вервиця єднає», запущений на платформі «Живе ТБ» 14 жовтня 2020 р. і функціональний дотепер [65].

«ДивенСвіт». Молодіжне релігійне інформаційно-пізнавальне видання (з 2010 р.), метою якого є запропонувати молоді новий погляд на Інтернет як площину, де присутній Бог. Ресурс має високу відвідуваність (понад 1,7 млн унікальних користувачів за рік) і є однією з найбільш успішних конфесійних цифрових платформ в Україні. Ресурс містить тематичні рубрики: «Актуально», «Статті», «Блоги», «Медіа», «Софт» і «Події». Окремо на сайті є рубрика «Святе Письмо», яка оновлюється щоденно та містить уривки з Біблії і

розважання над ними. Також ресурс містить електронну та інтерактивну версію Святого Письма з коментарями.[61].

Важливим каналом зв'язку є комунікація через особистості духовенства. Духівники УГКЦ активно використовують соціальні мережі (Facebook, Instagram, YouTube) для прямого діалогу з вірянами, формуючи новий образ священника-блогера, який «промовляє до людей, виходячи з обставин тогочасного життя»[15].

Глава УГКЦ Блаженніший Святослав має публічні сторінки у Facebook [69] та Instagram [68] (понад 224 000 та 46 000 фоловерів відповідно). Ці акаунти слугують для швидкого інформування про звернення, заяви та трансляцій богослужінь.

Священники-блогери: Такі постаті, як о. Роман Демуш [93. 46] (євангелізація серед молоді), Падре Серж [77. 98. 43] (обговорення «незручних» тем на YouTube) та о. Іван Гнатюк [45. 92] (розвінчування міфів та спільні онлайн-молитви) мають десятки та сотні тисяч підписників. Вони транслюють не лише професійний, а й особистісно-побутовий вимір свого життя, що підсилює їхню популярність, особливо серед молоді.

Священник Роман Демуш має сторінки у твіттер, лінкедін, санклауд та на ютубі. Його діяльність у соцмережах, здебільшого в інстаграмі, спрямована на євангелізацію та популяризацією християнських цінностей серед молодих людей. Співорганізатор молодіжного фестивалю «Вітер на-Дії», під час якого проводяться відкриті дискусії на інтелектуальних майданчиках із популярними спікерами, інфлюенсерами на актуальні теми; спільні молитви та Божественні літургії, а також виступи музичних гуртів. З 2024 р. отець Роман виконує обов'язки заступника голови Патріаршої комісії УГКЦ у справах молоді [2]. Є одним із співавторів та учасником євангелізаційного медійного проєкту #За_пости, який уперше реалізували в березні-квітні 2021 р. Троє священників-блогерів (о.Тарас Бровді, Падре Серж та о. Роман Демуш) упродовж трьох тижнів на своїх сторінках у соціальних мережах викладали короткі відео про піст, молитву і милосердя. Проєкт отримав популярність (від 4 000 до 10 000

унікальних переглядів) та запит аудиторії на проекти наступних років до сьогодні.

Тема капеланства, служіння духівника в зоні проведення антитерористичної операції актуальна для сторінки Андрія Зелінського (Фейсбук – стежить 25 тис. осіб [91], Інстаграм – понад 900 дописів, 3900 читачів, 1370 стежать) [44].

Біблійна тематика, аналіз Святого Письма, онлайн-катехизація здебільшого простежується в дописах (фейсбук [94] – стежать 1900 осіб) та відео-проповідях на ютуб-каналі о. Юрія Щурка «Жити словом» [97]. Як бачимо, кількість підписників дуже різна, що пов'язано з цільовою аудиторією, сферою суспільних інтересів, обраною соціальною платформою.

УГКЦ реалізує пропедевтичну та євангелізаційну місію за допомогою мобільних застосунків, орієнтованих на різні вікові групи.

- «Молитовник УГКЦ» та «ДивенСвіт Календар УГКЦ» (з 2014 р.) [15, с.180] – надають тексти молитов, календар свят та літургійні тексти.
- «СпільноТи» (з 2018 р.) – застосунок-інтерактивна карта, що допомагає знайти найближчі громади та осередки УГКЦ [15, с. 180].
- Мобільні ігри (з 2018 р.) – створено 4 гри на основі біблійних сюжетів для катехизації дітей 3-10 років [15, с. 180].

Визнаючи значущість і потенційні ризики віртуального простору, УГКЦ зробила унікальний крок серед традиційних українських Церков, впровадивши у 2020 р. Інструкцію про присутність церковних структур, інституцій, духовенства, богопосвячених осіб у мережі «Інтернет» [4].

Цей документ регулює діяльність душпастирів та членів їхніх сімей у мережі, встановлюючи принцип, що активність у соціальних мережах повинна бути спрямована на поширення Христової Благовісті, духовне добро вірних та розвиток Церкви. Введення такої Інструкції підтверджує, що УГКЦ розглядає Інтернет як важливий і незамінний майданчик для реалізації своєї місії, закликаючи своїх представників до навчання медіаграмотності.

Проект «pro ЛиС». Світоглядний проєкт Патріаршої комісії УГКЦ у справах молоді «ДивенСвіт» спільно з Українською освітньою платформою. Програма передбачає формаційні зустрічі з авторитетними спікерами, що охоплюють духовний, культурний та інтелектуальний аспекти, спонукаючи молодь до особистих змін та досягнення максимуму [61].

Ці традиційні канали комунікації існують сьогодні як у друкованому, так і в електронному форматах, як-от журнал «Місіонар». Журнал має власний сайт під назвою «Український католицький часопис «Місіонар» [88], на якому паралельно з'являються матеріали з друкованого видання. На сайті є рубрика «Архів часопису», де за потреби можна переглянути номери журналу з січня 2015 р.

Через використання новітніх технологій Церква поширювала свій вплив у медіапросторі – YouTube-канали, соціальні мережі та онлайн-проекти стали інструментами сучасної євангелізації.

Таким чином, УГКЦ активно інтегрувалася в культурне життя України, поєднуючи богословську традицію з новими формами комунікації.

3.3. Адаптація церковного служіння до пандемії COVID-19 (2020–2021 рр.)

Пандемія COVID-19 поставила перед Церквою виняткові виклики: одночасно з необхідністю забезпечити духовну опіку вірян – потрібно було мінімізувати ризики поширення інфекції й дотримуватися державних карантинних приписів. УГКЦ у 2020–2021 рр. провела низку організаційних, богослужбових та комунікаційних трансформацій, що були спрямовані на захист життя людей і збереження пастирської присутності Церкви в нових умовах. [86].

На початковому етапі пандемії УГКЦ офіційно закликала до дотримання вимог органів державної влади й надала пастирям і парафіянам можливість не відвідувати богослужінь у періоди карантину без наруги сумління чи канонічних наслідків. Це рішення було підкріплене офіційними листами і

роз'ясненнями, адресованими єпископату та парохам. Паралельно Синод єпископів та очільництво Церкви коригували формати синодальних нарад та внутрішнього управління з урахуванням карантинних обмежень (перехід на дистанційні формати роботи).

Для збереження сакраментального життя та урахування санітарних обмежень були розроблені спеціальні пастирські рекомендації. Зокрема, Верховний Архієпископ Блаженніший Святослав видав листи з практичними порадами про служіння Страсних і Пасхальних богослужінь у період пандемії, в яких наголошувалося на необхідності поєднати молитву з відповідальною турботою про здоров'я людей (регулювання кількості вірян у храмі, використання індивідуальних захисних засобів, організація процесій і культу так, щоби мінімізувати ризики). Ці настанови сприяли уніфікації підходів у різних єпархіях та парафіях [5].

Крім цього, УГКЦ на практиці впроваджувала такі заходи:

- рекомендована соціальна дистанція і обмеження кількості людей під час богослужінь;
- забезпечення антисептиками та регулярне прибирання місць богослужінь;
- тимчасова відміна масових релігійних заходів або їхнє перенесення у безпечні формати;

УГКЦ значно розширила використання цифрових засобів для богослужб і комунікації. Основні напрямки:

- регулярні трансляції богослужінь (онлайн-трансляції богослужінь, катехитичних програм) – як в інтернеті, так і через телевізійні ініціативи; розвиток власних медійних майданчиків (телепроекти та YouTube-канали).
- активізація катехитичної діяльності в онлайні: відеоуроки, вебінари для парафіян та працівників катехитичних програм;
- комунікація єпископату та парохій через офіційні сайти й соціальні мережі для швидкого інформування про зміни в режимі служінь.

Обмеження фізичної присутності у храмах, особливо під час локдаунів, стимулювало стрімкий розвиток медійної присутності УГКЦ. Як зазначають дослідники, відбувся перехід від традиційних форм комунікації до активного використання онлайн-інструментів на загальноцерковному та парафіяльному рівнях [80].

Центральну роль у цьому процесі відіграло «Живе телебачення», яке забезпечило трансляції богослужінь із Патріаршого собору Воскресіння Христового. Завдяки співпраці з національними телеканалами («UA: Суспільне», «5 канал» та ін.), доступ до літургій отримала широка аудиторія. Статистика свідчить про значний попит на такий формат: якщо до пандемії трансляції переглядали близько 9 тисяч осіб, то у квітні 2020 року аудиторія сягала понад 123 тисяч глядачів.

Окрім трансляцій, було впроваджено нові формати онлайн-душпастирства:

1. Молитовні ініціативи: проект «Вервиця єднає», що стартував у жовтні 2020 року, щоденно об'єднував у прямому ефірі вірян з усього світу під проводом священнослужителів із різних країн,.

2. Катехизація та просвітництво: запущено «Катехитичну онлайн-школу» для дітей та біблійні проекти, такі як «Євангеліє дня» та «Lectio Divina онлайн»,.

3. Молодіжний діалог: активізація присутності в соціальних мережах (Instagram, YouTube), де священники у форматі відеоблогів відповідали на актуальні запитання молоді,.

Водночас церковне керівництво наголошувало, що онлайн-трансляції є вимушеним тимчасовим заходом і не можуть повноцінно замінити особисту участь у Таїнствах та життя у спільноті.

Цей швидкий цифровий зсув не лише забезпечив духовну підтримку віруючих у карантинний період, а й дав імпульс до подальших інвестицій у церковні медіа й онлайн-катехезу. Суттєвих змін зазнала практика уділення Святих Таїнств. Сповідь рекомендовано здійснювати на відкритому повітрі або з використанням захисних бар'єрів, дотримуючись дистанції та уникаючи

тактильного контакту. Щодо Євхаристії священнослужителям приписано дезінфікувати руки перед причастям. Для вірян рекомендовано використовувати методи, що мінімізують ризик передачі інфекції (наприклад, дезінфекція ложечки після кожного причасника спиртовим розчином). Хрещення та Миропомазання – запроваджено використання індивідуальних ватних паличок для помазання елеєм, які згодом утилізуються. Подружжя – скасовано обряд спільної чаші, а молодята самостійно накладали обручки та брали свічки. Ці заходи мали рекомендаційний характер, проте їх дотримання розглядалося як вияв християнської відповідальності та любові до ближнього.

Пандемія актуалізувала соціальну місію Церкви, яка трансформувала свої структури для надання матеріальної та медичної допомоги. УГКЦ розгорнула широку діяльність через Антикризисний центр та благодійний фонд «Карітас».

Важливим напрямком стала підтримка медичних працівників [21]. Патріарший дім у Львові та інші церковні приміщення були надані для проживання та обсервації лікарів, які працювали з хворими на COVID-19, забезпечуючи їх харчуванням та комфортними умовами. Комісія у справах душпастирства охорони здоров'я організувала закупівлю та безоплатну оренду кисневих концентраторів для хворих. Також було інституціоналізовано медичне капеланство, що дозволило священникам надавати духовну підтримку безпосередньо у лікарнях.

На рівні парохій з'явилися локальні ініціативи: молитовні групи у форматі «малі групи» з дотриманням санітарних норм; організація зустрічей духовенства з вірянами на відкритому повітрі; телефонне чи інтернет-опікування самотніх та хворих. Багато парафій поєднували онлайн-трансляції з обмеженими офлайн-службами, зберігаючи при цьому можливість індивідуальної сповіді й духовного супроводу (з використанням попереднього запису чи черговості).

Для підтримки соціально незахищених верств населення було організовано масштабні акції з роздачі їжі. Наприклад, в Івано-Франківську за місяць було

видано понад 7,5 тисяч гарячих обідів, а у Львові сформовано тисячі продуктових наборів для літніх людей та осіб з інвалідністю.

Окрему увагу було приділено психологічній реабілітації. Церква ініціювала проекти духовно-психологічної підтримки, зокрема телефонні гарячі лінії та онлайн-марафони, спрямовані на подолання стресу та тривоги. На базі Шпиталю Шептицького було започатковано програму «COVчег» для комплексної реабілітації пацієнтів із постковідним синдромом [82].

Таким чином, УГКЦ продемонструвала високу адаптивність до кризових умов пандемії. Церква не лише зберегла літургійне життя через впровадження санітарних норм та цифрових технологій, але й значно розширила своє соціальне служіння, виступаючи як партнер держави у протидії поширенню вірусу та подоланні його наслідків. Завдяки гібридній моделі діяльності (онлайн та офлайн) та мобілізації ресурсів через Антикризовий центр, УГКЦ змогла ефективно відповісти на духовні та матеріальні потреби суспільства у 2020–2021 рр.

3.4. Діяльність Української Греко-католицької церкви в умовах російсько-української війни

Російсько-українська війна стала одним із найглибших викликів для українського суспільства та релігійних інституцій у XXI столітті. Для УГКЦ війна означала не лише гуманітарну й пастирську кризу, а й необхідність переосмислення власної місії в умовах насильства, масових страждань і загрози національному існуванню. Від початку російської агресії у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, УГКЦ активно включилася в духовну, соціальну та гуманітарну підтримку українського народу.

Одним із ключових напрямів діяльності УГКЦ у воєнний період стало забезпечення безперервної духовної опіки вірян. Верховний Архієпископ Блаженніший Святослав Шевчук у своїх щоденних зверненнях після початку

повномасштабної війни наголошував на необхідності збереження надії, солідарності та духовної стійкості суспільства [96]. Богослужіння, молитовні ініціативи за мир і перемогу України, а також духовний супровід військовослужбовців і цивільного населення стали важливими формами присутності Церкви в умовах війни.

Війна спричинила масштабну гуманітарну кризу, що вимагала системної відповіді з боку церковних і благодійних структур. УГКЦ, зокрема через мережу Caritas Ukraine та єпархіальні благодійні фонди, розгорнула широкомасштабні програми допомоги внутрішньо переміщеним особам, постраждалим від бойових дій, людям похилого віку та сім'ям військовослужбовців.

Соціальне служіння Церкви включало надання продуктів харчування, медикаментів, тимчасового житла, психологічної та духовної підтримки. Значну роль відігравала співпраця УГКЦ з міжнародними гуманітарними організаціями та закордонними церковними структурами, що дозволяло акумулювати ресурси та координувати допомогу на національному рівні [8].

В умовах повномасштабної війни УГКЦ значно активізувала свою присутність у сфері охорони здоров'я. Ця діяльність розглядається Церквою не лише як соціальна функція, а як форма євангелізації через діла милосердя, де турбота про фізичне здоров'я нерозривно пов'язана з духовною опікою.

Соціопастирське служіння реалізується через розгалужену систему медичних установ, співпрацю з державою та міжнародними партнерами, а також інститут медичного капеланства.

Попри воєнні виклики, УГКЦ продовжує розвивати власні високотехнологічні медичні заклади:

1. *Лікувально-діагностичний центр «Клініка святого Луки» (м. Івано-Франківськ)* [18]. Це багатопрофільний заклад, що надає спеціалізовану допомогу дорослим і дітям. З початку 2023 року розпочав роботу новозбудований корпус, що дозволило забезпечити повний цикл медичної

допомоги, включно зі стаціонарним лікуванням та цілодобовим моніторингом. Хірургічний стаціонар охоплює широкий спектр напрямів: від абдомінальної хірургії та онкології до гінекології й урології. У клініці наголошують на поєднанні професіоналізму з атмосферою християнської духовності.

2. *Медична клініка УКУ (м. Львів)* [42]. Відкрита у травні 2024 року як частина «Стратегії УКУ 2030». Заклад позиціонується як центр медицини, освіти та досліджень, головна мета якого – «зцілення ран війни». Клініка фокусується на реабілітації, ерготерапії, психологічній підтримці ветеранів та постраждалих від бойових дій. Важливим аспектом є міжнародна академічна співпраця, зокрема з Українською лікарською асоціацією Північної Америки (UMANA).

3. *Шпиталь Шептицького (м. Львів)* [50]. Історична установа, що відновила свою діяльність у 1992 році як перша недержавна лікарня в незалежній Україні. Сьогодні шпиталь надає паліативну допомогу, послуги з хірургії, ментального здоров'я та реабілітації. Географія служіння розширилася завдяки філіям у Тернополі та Ірпені, де доступні діагностика та амбулаторні послуги.

Вагомим досягненням воєнного часу стало створення мережі з 10 Медичних центрів Карітасу, що діють у різних регіонах, включно з наближеними до лінії фронту Дніпром та Полтавою [20]. Програма охорони здоров'я Карітасу стала єдиною серед програм організації, яка отримує державне фінансування через угоди з Національною службою здоров'я України (НСЗУ). Це дозволяє надавати безоплатну первинну допомогу найуразливішим верствам населення. Ключові напрями діяльності мережі:

- Паліативна допомога та догляд вдома: Працюють мобільні бригади, відкрито перший стаціонарний хоспіс у смт Войнилів.
- Телемедицина: Забезпечує доступ до лікарів для мешканців прифронтових, гірських та віддалених районів.
- Медико-соціальні проєкти для дітей: Спільно з німецькими партнерами «Die Sternsinger» реалізовано проєкт «Здорові діти у майбутнє», в рамках якого

допомогу отримали майже 800 дітей (сироти, діти загиблих воїнів, ВПО). Також впроваджено ігрову терапію «Лікарня для ведмежат» для подолання страху перед лікарями [20].

Невіддільною складовою медичного служіння є душпастирська опіка. В УГКЦ служать 174 медичні капелани, з яких 52 мають спеціалізовану клінічну душпастирську освіту. Впроваджуються програми психологічної та духовної підтримки «Зцілення ран війни», спрямовані не лише на пацієнтів, але й на духовенство та їхні родини, які також страждають від наслідків війни.

Розвиток медичної інфраструктури та реалізація соціальних проєктів стали можливими завдяки підтримці міжнародних благодійних організацій, таких як «Renovabis» (Німеччина), «Cordaid» (Нідерланди), «Caritas Austria» та інших партнерів [20].

В умовах війни УГКЦ посилила свою інформаційну присутність у медіапросторі. Офіційні заяви Синоду Єпископів, звернення Глави Церкви та коментарі духовенства відігравали важливу роль у формуванні суспільного дискурсу щодо війни, моральної відповідальності агресора та права України на захист.

УГКЦ чітко артикулювала позицію щодо війни як несправедливої агресії проти суверенної держави, підкреслюючи моральний вимір відповідальності та необхідність міжнародної солідарності з Україною. Така позиція сприяла утвердженню Церкви як морального авторитету в українському суспільстві та на міжнародній арені.

Посилення військового конфлікту актуалізувало необхідність капеланського служіння. Величезну роль відіграли військові капелани УГКЦ, які з перших днів війни служили у лавах Збройних сил України, надаючи духовну й психологічну підтримку військовим [74]. УГКЦ активно долучилася до підтримки Збройних Сил України та добровольчих батальйонів. Військові капелани, часто ризикуючи власним життям, вирушали на передову для духовної опіки бійців, надаючи їм моральну підтримку, звершуючи таїнства та

допомагаючи адаптуватися до реалій війни. Це стало важливим елементом не лише підтримки військових, але й зміцнення національної стійкості.

Багато священнослужителів УГКЦ поєднали свою душпастирську діяльність із активною волонтерською роботою.

Отець Іван Гальо з 2014 р. регулярно здійснював поїздки на схід України як волонтер і військовий священник, відвідуючи такі гарячі точки Донбасу, як Старобільськ, Щастя, Станиця Луганська, Победа та Лисичанськ. Його місія виходила за межі звершення богослужінь: він брав активну участь в організації волонтерської допомоги для воїнів, відвідував поранених у військових госпіталях та лікарнях, а також опікувався родинами військовослужбовців та полеглих героїв. З початком повномасштабного російського вторгнення у 2022 р., отець Іван Гальо, парафія якого розташована на прикордонній території, мобілізував парафіян для допомоги внутрішньо переміщеним особам, які тікали від обстрілів. Особлива увага приділялася допомозі матерям з малими дітьми, які стояли у величезних автомобільних чергах, – забезпечуючи їх гарячими напоями та їжею [56].

Діяльність УГКЦ сприяла легалізації та професіоналізації інституту військового капеланства в Україні, що стало критично важливим для забезпечення військових фаховою духовною підтримкою. Отець Євген Флиста став першим капеланом у Тернопільській області, який отримав офіційне військове звання та був призначений на роботу до Збройних сил у лютому 2023 р.. Для нього капеланство – це, перш за все, присутність Бога серед військових. Його служіння охоплює не лише військовослужбовців на фронті, але й турботу про їхні родини. Отець Євген організовує паломницькі поїздки до духовних центрів (як-от Зарваниця) та відвідує сім'ї військових (зокрема, з подарунками на свято Миколая). Особливої уваги заслуговує його робота з дітьми полеглих воїнів, де його місія полягає у духовному зціленні важкої рани втрати, як ілюструє глибоко зворушлива розповідь дівчинки про її батька, який «там, на небі, по рації каже своїм побратимам, як захищати своїх діточок» [48]. Для отримання офіцерського звання капеланської служби, отець Євген Флиста

пройшов інтенсивне шеститижневе навчання у Військовому інституті Київського університету імені Тараса Шевченка, ставши одним із його перших випускників. Навчальна програма включала не лише теологічні, але й суто військові дисципліни: тактику бою, зв'язок, виживання та тактичну медицину. Крім того, він проходив додаткове навчання у Німеччині під керівництвом військових капеланів зі США, що свідчить про використання передового міжнародного досвіду у підготовці українських капеланів. Отець Євген Флиста наголошує, що найвищою нагородою є визнання від бійців, які звертаються до нього зі словами: «Ось пішов мій капелан», що символізує найвищу довіру, безпеку та благословення, які Церква приносить у нелюдські обставини війни [48].

Потреба у системній душпастирській опіці військовослужбовців – вірних УГКЦ на всій території України – привела до заснування Департаменту військового капеланства 3 жовтня 2006 р. при Патріаршій Курії УГКЦ. Метою Департаменту було створення постійної системи для забезпечення пастирської опіки та координації цієї діяльності. Пріоритети діяльності були чітко визначені і включали задоволення релігійних потреб віруючих військовослужбовців, а також стратегічну співпрацю з міністерствами та відомствами силових структур, такими як Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ, Внутрішні війська МВС та Державна прикордонна служба [31].

Основною метою цієї співпраці було сприяння визнанню військового капеланства як офіційної державної інституції в Україні. Цей процес вимагав міжконфесійної єдності та взаємодії з військовим відомством. Як наслідок, між різними конфесіями та релігійними організаціями було підписано Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки, який згодом був підтверджений підписом заступника Міністра оборони. Мета Меморандуму полягала у сприянні якнайшвидшому запровадженню інституту військового капеланства в Україні. Представником від УГКЦ, який долучився до цього процесу, став голова Синодального відділу УГКЦ по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України Єпископ Сокальсько-Жовківський

Михаїл Колтун [6].

Наступним важливим кроком у напрямку інституціоналізації стало видання 18 березня 2009 р. наказу Міністра оборони, яким було затверджено Положення про Раду з питань пастирської опіки при Міністерстві оборони України [7]. Ця Рада стала ключовим міжконфесійним консультативно-дорадчим органом. Секретарем Ради було обрано представника УГКЦ, отця Любомира Яворського. Саме в рамках роботи цієї Ради була розроблена Концепція організації задоволення релігійних потреб військовослужбовців, що стало теоретичною та практичною основою для подальшого формування офіційного інституту військового капеланства в Україні.

Варто зазначити, що процес інституціоналізації військового капеланства в Україні є результатом ініціатив знизу (*bottom-up initiative*), започаткованих релігійними організаціями задовго до початку російської агресії. Однією з ключових подій у цьому процесі стала Ювілейна Міжнародна Військово-Християнська Конференція, що відбулася у Львові 11–13 жовтня 2000 р. з нагоди 2000-річчя Різдва Христового. На цій конференції представники Української Православної Церкви Київського Патріархату (УПЦ-КП), Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) та Римо-Католицької Церкви (РКЦ) ухвалили рішення про створення Всеукраїнського міжконфесійного релігійного християнсько-військового братства (далі – Братство), яке офіційно розпочало свою діяльність у грудні 2000 р.. Основною метою стало розроблення спільного підходу до задоволення духовних потреб вірних у військовій сфері.

Першим практичним проєктом, реалізованим Братством у період 2000–2004 років, стала підготовка військових священиків (капеланів) для Збройних Сил України. Навчання тривало чотири тижні, а загальна кількість навчальних годин сягала 200. Курсанти отримували знання з військової психології, міжнародного гуманітарного права, військової доктрини України, структури ЗСУ та ознайомилися з досвідом капеланів армії США. Заняття проводилися у Києві, Львові та Хмельницькому. Кожен випускник отримував

сертифікат про завершення курсу та спеціальне свідоцтво про проходження курсу міжнародного гуманітарного права, видане Делегацією Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні. Загалом цей курс відвідало понад 150 священників та семінаристів різних конфесій [54].

Завдяки цій ініціативі «знизу» у 2006 р. Міністерство оборони України (МОУ) видало Директиву № Д-25 «Щодо врегулювання релігійних потреб військовослужбовців ЗСУ». Наступним кроком стало створення 1 листопада 2008 р. Сектору роботи з релігійними організаціями у Департаменті гуманітарної політики МОУ. Це призвело до підписання 10 листопада 2008 р. Меморандуму про співпрацю щодо пастирської опіки військовослужбовців ЗСУ за участю семи конфесій, віряни яких служили у війську[6].

З жовтня 2008 р. до початку 2014 р. тривав другий етап розвитку інституту капеланства у ЗСУ [11]. Ключовим моментом стало створення Ради з питань пастирської опіки при МОУ (РПО) наказом Міністра оборони № 115 від 17 березня 2009 р.. Завданням РПО було налагодження ефективної співпраці з релігійними організаціями та розроблення єдиних підходів до впровадження інституту військового капеланства. Під час своєї роботи РПО розробила важливі нормативно-правові акти: «Концепцію душпастирської опіки у ЗСУ» (затверджена Наказом МОУ від 22 квітня 2011 р.) та «Методичні рекомендації військовим органам, що служать у ЗСУ, з питань духовно-морального, етичного та військово-патріотичного виховання» (затверджені МОУ у лютому 2013 р.). Ці документи визначили чіткий механізм забезпечення права військовослужбовців на задоволення релігійних потреб. Наступне засідання РПО 5 червня 2013 р., за участю представників РКЦ, УПЦ-КП, УАПЦ, УГКЦ, Всеукраїнського Союзу Церков євангельських християн-баптистів (ВСЦ ЄХБ) та Духовного управління мусульман України (ДУМУ), завершилося схваленням «Кодексу військового священника (капелана)» та пропозиціями щодо створення єдиної навчальної програми для військових священників [17]

Питання присутності військових капеланів набуло гострої актуальності з початком військових дій на сході України після анексії Криму та створення так

званих «ДНР» і «ЛНР». Таким чином, у липні 2014 р. розпочався третій етап розвитку інституту військового капеланства. 2 липня 2014 р. Кабінет Міністрів України видав Розпорядження № 677-р «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у ЗСУ, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі» (Розпорядження Про службу військового духовенства..., 2014) [9], а 27 січня 2015 р. було затверджено «Положення про службу військового духовенства у ЗСУ» (Наказ МОУ № 40) [9] (Про затвердження Положення про службу..., 2015). Це Положення діяло до січня 2017 р., коли Міністр оборони С. Полторак підписав нове, більш узагальнене Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у ЗСУ. Обидва документи визначали основні заходи та завдання військового священика, вимоги до кандидата у капелани, його права та обов'язки, хоча Положення 2015 р. містило більш конкретні вимоги. До 2021 р. діяльність військових священиків регулювалася переважно Положенням 2017 р. [17].

У кожній єпархії УГКЦ було призначено головного військового капелана, відповідального за організацію пастирської опіки військових на території єпархії. Департамент запровадив практику щорічних з'їздів головних військових капеланів для обміну досвідом та розробки подальших напрямків діяльності і співпраці. Перший Всеукраїнський з'їзд головних військових капеланів відбувся 12–13 грудня 2007 р. в Києві. У ньому взяли участь головні капелани єпархій УГКЦ, представники українських силових структур та представники Міністерства оборони Німеччини. Другий з'їзд відбувся в Зарваниці на початку 2009 р., а третій – у грудні того ж р. у Львові. У наступні роки було вирішено проводити щорічний Всеукраїнський з'їзд військових капеланів УГКЦ. У 2009 р., завдяки зусиллям Департаменту, вперше було організовано Всеукраїнську військову прощу до Зарваниці, у якій взяли участь 2000 військовослужбовців. Після прощі було прийнято рішення зробити її щорічною. Освітня діяльність та співпраця з богословськими семінаріями для обміну досвідом у підготовці майбутніх військових капеланів. Успішний досвід

Львівської духовної семінарії Святого Духа, де організовано Центр душпастирства військовослужбовців Святого Юрія Переможця, вже використовується у семінаріях Тернополя, Івано-Франківська та Дрогобича. У 2016 р. при Київській Трьохсвятительській семінарії було створено Центр душпастирства військовослужбовців Архистратига Михаїла. Іншим напрямком роботи є служіння у навчальних закладах відповідних міністерств, зокрема Міністерства внутрішніх справ та Міністерства оборони України.

Розвиток міжконфесійної співпраці у сфері пастирської опіки військовослужбовців. Підтримується постійна співпраця з військовими відділами інших конфесій. Були проведені спільні екуменічні заходи, включаючи Молитву за єдність військовослужбовців-християн та спільну Поминальну молитву в Чорнобилі за загиблих військових, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на АЕС.

Важливо розвивати міжнародну співпрацю та залучати закордонний досвід для впровадження системи пастирської опіки військових в Україні. Представники Департаменту щорічно беруть участь у Міжнародних конгресах військових капеланів (10 разів) та Міжнародній військовій прощі у Люрді (Франція). Під проводом Його Преосвященства Владика Михаїла Колтуна українська делегація брала участь у цій прощі протягом 20 років [31].

На сайті Департаменту військового капеланства висвітлюється його діяльність: у різних містах України організуються зустрічі для родин загиблих та пропавших безвісти, організуються прощі до відпустових місць. Для військовослужбовців та ветеранів організуються природо-терапевтичні заходи, один з яких відбувся у квітні 2024 р. у с. Гораївка поблизу Бакоти на Хмельниччині [30]. Для дітей воїнів організуються літні табори за підтримки Фонду «Зцілення ран війни в Україні» Філадельфійської митрополії УГКЦ та владики Бориса Гудзяка [85].

Упродовж війни на сході України служіння військових капеланів не обмежувалося лише духовною опікою військовослужбовців та добровольців в

зоні бойових дій. Вони взяли на себе роль волонтерів, які привозили гуманітарну допомогу військовим та цивільному населенню. Важливим елементом у капеланському служінні стала підтримка контактів з родинами військовослужбовців, пораненими та демобілізованими. Капелани і місцеве духовенство ініціювали створення спеціальних програм духовного відновлення при монастирях, курси реабілітації при церковних спільнотах, соціальні акції тощо. Діяльність військових капеланів вийшла далеко за межі безпосереднього служіння у військових частинах в зоні бойових дій або їхньої дислокації в Україні. Капелани стали містком між військовослужбовцями і громадами, вивели Церкви та релігійні організації на новий рівень соціальної діяльності [17].

УГКЦ також використовувала свої міжнародні зв'язки для інформування світової спільноти про російську агресію.

Ієрархи УГКЦ, зокрема Глава Церкви Блаженніший Святослав, неодноразово зустрічалися зі Святішим Отцем Франциском та представниками Державного Секретаріату Ватикану. Метою було донести до найвищого керівництва Католицької Церкви біль, страждання, а також певне розчарування українського народу щодо деяких висловлювань чи жестів Апостольської Столиці, які могли бути сприйняті як недостатньо чітко засудження агресора або використовувалися російською пропагандою.

УГКЦ закликала Папу Римського Франциска чітко засудити агресію Росії проти України, аби продемонструвати всьому світу чітку межу між добром і злом. Також Церква гостро реагувала на передчасні ініціативи щодо «примирення» українців та росіян, пояснюючи, що без чутливості до жертви та засудження несправедливої агресії говорити про примирення з християнського боку неможливо. [23]

Глава УГКЦ наголошував на небезпеці використання ідеології «русского міра» та імперіалістичних наративів, які суперечать науці Церкви про мир.[40]

Звернення до католицьких Церков інших країн (наприклад, у Європі, Північній та Південній Америці) мало на меті мобілізацію гуманітарної та

політичної підтримки для України, а також забезпечення солідарності та допомоги для біженців та внутрішньо переміщених осіб.[19]

УГКЦ підтримує зв'язок зі Світовим конгресом українців (СКУ), який висловлює подяку Церкві за її активну позицію у Ватикані.[81]

Ця діяльність підтвердила роль УГКЦ як «голосу» народу на міжнародній арені, особливо у тих питаннях, де офіційна дипломатія може бути обмежена або де необхідно донести морально-етичну оцінку подій.

Звернення до Ватикану, католицьких Церков інших країн та міжнародних організацій мали на меті привернути увагу до порушень прав людини на окупованих територіях та необхідності політичної підтримки України. Це підкреслило роль Церкви як «голосу» народу на міжнародній арені.

У кожную річницю Революції Гідності та героїв Небесної Сотні Глава УГКЦ Блаженніший Святослав Шевчук пригадує значення цих подій для історії України та світу. Він виступає на різних релігійних та політичних майданчиках світу, де проголошує прагнення українського народу про вступ до ЄС. У листопаді 2023 р. у Варшаві в Будинку варшавських архієпископів відбулася пресконференція «Не забуваймо Україну». На ній Блаженніший Святослав пригадав про шлях, який у ретроспективі 10 років, що пройшла Україна до Європейського Союзу. Також в ці дні минуло 10 років, як Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) привезла до Брюсселю Декларацію європейської ідентичності України та українського народу. У 2023 р., саме в ці дні, Європейська комісія рекомендувала розпочати переговори про вступ України до ЄС у грудні того року. [19].

З розповіді Блаженнішого Святослава: «Перебуваючи у Брюсселі на початку листопада, у мене була цікава і навіть провіденційна ситуація: я перебував у тій же будівлі, у тому ж місці і в той же час, коли Європейська комісія відкрила можливість почати процес інтеграції України в Європейський Союз. І, зустрічаючись із лідерами Європейського Союзу, я нагадував їм про появу документа, якому ось уже 10 років. То була осінь 2013-го, часи президентства Януковича, і була дискусія – підпише він документ про євро

асоціацію України чи ні. І тоді, 10 років тому, ми, Церкви, приїхали до Брюсселю, із заявою, яку підписали всі глави Церков України – навіть світлої пам'яті Володимир Сабодан (тоді – глава УПЦ Московського патріархату; помер 5.07.2014), як голос нашого народу, у єдності. І це була декларація європейської ідентичності народу України. Ми тоді відзначали 1025-річчя Хрещення України-Руси як цивілізаційний вибір князя Володимира в Києві» [19].

Блаженніший Святослав у 2023 р. привіз цей документ до Брюсселя, 10 років після, єврокомісари були вражені, адже Україна знову апелювала про це до Європи. «Але між цими закликами і заявами є різниця: 10 років тому цей документ підписали глави Церков. А тепер цей заклик підписаний кров'ю найкращих синів і доньок України. Якби 10 років тому Європа почула голос – об'єднаний голос усіх Церков України, можливо, сьогодні не було би трагедії мільйонів українців. Але 10 років тому важливішими були економічні аргументи, ніж рації європейських цінностей та аргументи людей» [19].

«Так і сьогодні, в умовах неоколоніальної війни, яку росія веде проти України, хочемо підтвердити незмінність волі України бути в сім'ї європейських народів. Україна очікує на запрошення до членства в ЄС», - Глава УГКЦ [19].

На початку листопада 2023 р. Глава УГКЦ перебував із робочим візитом у Брюсселі для участі в Генеральній асамблеї Комісії Єпископських конференцій Європи (COMECE) та зустрічей із єврокомісарами Європейської комісії. Головною метою візиту Глави УГКЦ було донесення до цих інституцій голосу українського народу про євроінтеграційні прагнення України напередодні початку переговорів про вступ України до ЄС. 9 листопада у Брюсселі Блаженніший Святослав виступив на засіданні Генеральної асамблеї Комісії Єпископських конференцій ЄС. Глава УГКЦ розповів про гуманітарну ситуацію в Україні та душпастирські виклики «лікування травм війни». Серед головних викликів назвав продовольчу кризу, яку можливо подолати лише завдяки міжнародній солідарності. Він закликав членів COMECE докладати

зусиль, щоб війна в Україні не перетворилася на «забуту війну» [19].

Під час дискусії, що для України означає справедливий мир, Блаженніший Святослав зазначив, що перша умова для відновлення справедливого миру в Україні – визнання росією права українського народу на самовизначення та суб'єктність у міжнародних відносинах. Українці не можуть вести переговори з тими, хто досі заперечує їхнє існування. Глава УГКЦ наголосив, що війна росії проти України має чіткий геноцидний вимір, і нагадав, що «європейський вибір України суперечить неоколоніальним амбіціям росії. Саме в цьому криється причина війни».

Блаженніший Святослав звернувся до представників Єпископських конференцій ЄС із проханням допомогти українцям інтегруватися в їхні суспільства, гарантуючи нашим вірним право на душпастирський супровід їхньої Церкви. Також представив владика Степана Суса та розповів про головні завдання Пасторально-міграційного відділу в душпастирській опіці вірних УГКЦ в тих країнах, де нема її канонічних структур [19].

Таким чином, діяльність Української Греко-Католицької Церкви в умовах російсько-української війни має комплексний характер і поєднує духовно-пастирську, соціальну, гуманітарну та інформаційну складові. УГКЦ постала не лише як релігійна інституція, а як активний суб'єкт громадянського суспільства, що сприяє зміцненню моральної стійкості народу, підтримці постраждалих і захисту національної ідентичності України в умовах воєнних викликів.

Висновки до розділу 3

Проаналізовано основні напрями соціокультурної та суспільної діяльності УГКЦ у 2015–2024 рр., що дозволило стверджувати про її трансформацію з традиційної релігійної інституції у активного учасника соціокультурних трансформацій в умовах кризових викликів сучасності.

З'ясовано, що у сфері освітніх і культурних ініціатив УГКЦ активно сприяла формуванню ціннісних орієнтирів українського суспільства, розвитку християнської освіти, популяризації культурної спадщини та інтеграції релігійного досвіду в сучасний соціокультурний простір. Освітні проекти, діяльність університетських і катехитичних структур, а також культурні платформи стали важливими інструментами суспільного діалогу та виховання громадянської відповідальності.

Аналіз інформаційної присутності УГКЦ засвідчив суттєве посилення ролі Церкви в медійному просторі. Використання цифрових платформ, соціальних мереж, онлайн-трансляцій і офіційних комунікацій дало змогу УГКЦ оперативно реагувати на суспільні події, формувати морально-етичний дискурс та підтримувати зв'язок із вірянами в умовах інформаційних і безпекових загроз. Це сприяло зростанню авторитету Церкви як надійного джерела ціннісної та суспільно значущої інформації.

Окрему увагу приділено адаптації церковного служіння до умов пандемії COVID-19 у 2020–2021 рр., яка стала каталізатором інституційних і пастирських змін. УГКЦ продемонструвала здатність поєднувати збереження духовного життя з відповідальністю за здоров'я суспільства, активно впроваджуючи онлайн-формати богослужінь, дистанційну катехезу та розширюючи соціальне служіння. Пандемія сприяла формуванню нових моделей церковної комунікації, які зберегли свою актуальність і в наступні роки.

Встановлено, що Церква відіграє ключову роль у духовній мобілізації суспільства, наданні гуманітарної та соціальної допомоги, розвитку військового капеланства й міжнародній адвокації України. УГКЦ постає як моральний авторитет, що сприяє зміцненню національної єдності, підтримці постраждалих від війни та збереженню української ідентичності.

Загалом результати дослідження засвідчують, що у 2015–2024 рр. УГКЦ адаптувала свою діяльність до умов глибоких соціокультурних трансформацій, зберігаючи при цьому власну духовну ідентичність. Соціальна, освітня,

інформаційна та гуманітарна активність УГКЦ підтверджує її значущу роль у процесах формування сучасного українського суспільства та відкриває перспективи для подальших міждисциплінарних досліджень взаємодії релігії, культури й суспільства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження розвитку УГКЦ у 2011–2024 рр., можна стверджувати, що цей період став одним із найдинамічніших і водночас найскладніших етапів у новітній історії Церкви після відновлення її легального статусу наприкінці ХХ ст. Упродовж тринадцяти років УГКЦ пройшла шлях від внутрішньої інституційної консолідації до активної участі в національних і глобальних процесах, утвердившись як суспільно значуща інституція духовного, культурного та громадянського життя України.

Проаналізовано стан наукового вивчення теми, охарактеризовано джерельну базу та визначено теоретико-методологічні засади дослідження. З'ясовано, що проблема діяльності УГКЦ у контексті сучасних соціокультурних трансформацій активно розробляється в українській та зарубіжній гуманітаристиці, однак комплексні дослідження, які поєднують історичний, релігієзнавчий і соціокультурний підходи, залишаються обмеженими. Використання міждисциплінарної методології дозволило цілісно проаналізувати роль УГКЦ як релігійної інституції та суб'єкта суспільних процесів.

Досліджено діяльність Блаженнішого Святослава Шевчука та його вплив на розвиток УГКЦ. Встановлено, що обрання Блаженнішого Святослава у 2011 р. стало важливим чинником модернізації церковного управління, активізації суспільної позиції Церкви та розширення її комунікаційного простору. Його пастирське лідерство сприяло формуванню відкритої Церкви, здатної відповідати на виклики глобалізації, секуляризації та воєнних загроз.

З'ясовано роль УГКЦ під час Революції Гідності та в перші місяці російської агресії 2014 р. Доведено, що Церква виступила важливим моральним авторитетом, підтримуючи суспільні прагнення до гідності, свободи та справедливості. УГКЦ не лише здійснювала духовний супровід протестувальників і постраждалих, а й сприяла формуванню атмосфери

міжконфесійної солідарності, що стало важливим чинником суспільної єдності в кризовий період.

Охарактеризовано соціальні, освітні, культурні та медійні ініціативи УГКЦ у 2015–2024 рр. Встановлено, що у цей період Церква суттєво посилила свою присутність у сфері освіти та культури. УКУ, мережа катехитичних шкіл, молодіжні рухи та культурні платформи стали осередками формування християнського гуманізму, суспільного лідерства та відповідального громадянства. Через культурні ініціативи, фестивалі духовної музики, мистецькі заходи та соціальні проєкти УГКЦ сприяла інтеграції духовних цінностей у сучасний культурний простір України.

Особливу увагу приділено аналізу інформаційної діяльності УГКЦ, яка в умовах пандемії COVID-19 та воєнного часу зазнала прискореної цифрової трансформації. Встановлено, що поєднання традиційної літургійної культури з новими формами онлайн-комунікації та душпастирства дозволило Церкві зберегти контакт із вірянами, розширити пастирську присутність і сформувати нові моделі релігійної взаємодії в цифровому середовищі.

Окремий аспект дослідження присвячено соціальному служінню УГКЦ, насамперед діяльності «Карітас Україна», яка стала практичним втіленням християнської любові та солідарності. Соціальні, гуманітарні та волонтерські програми утвердили Церкву як дієвого соціального партнера держави та громадянського суспільства, особливо в умовах війни та масових гуманітарних викликів.

Узагальнено значення УГКЦ та її вплив на моральну й духовну консолідацію українського суспільства. Повномасштабна війна 2022 р. відкрила новий вимір місії УГКЦ – служіння у воєнних умовах. Церква проявила себе як духовна опора народу, об'єднавши вірних в Україні та за кордоном. Пастирські послання, діяльність військових капеланів, програми духовної та психологічної реабілітації, а також міжнародна адвокація України засвідчили глобальний характер служіння УГКЦ.

Упродовж 2011–2024 рр. УГКЦ послідовно виступала носієм української духовної традиції, поєднуючи східне богослов'я з універсальністю католицького світу. Її діяльність сприяла збереженню культурної ідентичності, розвитку міжконфесійного діалогу та утвердженню моральних орієнтирів у суспільстві. Церква не лише реагувала на історичні виклики, а й активно формувала духовний зміст української державності через освіту, культуру, соціальну активність і міжнародну присутність, виконуючи роль своєрідного мосту між Сходом і Заходом, традицією та сучасністю.

Таким чином, УГКЦ у 2011–2024 рр. постала не лише як хранитель віри, а як активний учасник націєтворчих процесів. Її внесок у формування громадянського суспільства, підтримку армії, розвиток культури й освіти засвідчує, що духовний потенціал УГКЦ є одним із ключових ресурсів відбудови та майбутнього відродження України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Законодавчі та нормативні документи

1. Декрет іменування о. Петра Майби головою Комісії УГКЦ у справах освіти і виховання. *Офіційні документи УГКЦ*. 10.12.2020. URL: <https://docs.ugcc.ua/1503/>
2. Декрет іменування отця Романа Демуша заступником голови Патріаршої комісії УГКЦ у справах молоді. 13.11.2024. *Офіційні документи УГКЦ* <https://docs.ugcc.ua/1779/>.
3. Заклик Блаженнішого Святослава, Глави УГКЦ, до безперервної молитви за мир і кращу долю України. 20.02.2014 р. *Офіційні документи УГКЦ*. URL: <https://docs.ugcc.ua/1312/>
4. Інструкція про присутність церковних структур, інституцій, духовенства, богопосвячених осіб КГВА УГКЦ у мережі Інтернет. 3.06.2025. *Офіційні документи УГКЦ*. URL: <https://docs.ugcc.ua/1817/>. (дата звернення: 20.11.2025).
5. Комунікат Синоду Єпископів УГКЦ 2020 року. *Синод єпископів УГКЦ*. 24.03.2020. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/komunikat-synodu-epyskopiv-ugkts-2020-roku-4104/>
6. Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців ЗСУ. *Міністерство оборони України*. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskisty/rada-u-spravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/normativni-dokumenty-ta-metodichni-rekomendaczii/2014/07/08/memorandum-pro-spivpraczu-u-spravah-dushpastirskoi-opiki-vijskovosluzhbovcziv-zs-ukraini/>. (дата звернення: 25.11.2025).
7. Положення про Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України. *Департамент військового капеланства Патріаршої*

- купії УГКЦ*. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/polozhennya-pro-radu-u-spravah-dushpasty/>. (дата звернення: 25.11.2025).
8. Постанови Синоду Єпископів УГКЦ 2022 року. *Офіційні документи УГКЦ*. 17.07.2022. URL: <https://docs.ugcc.ua/1581/>
9. Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України від 14.12.2016 № 685. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17>

2. Монографії, статті

10. Гузар на кожен день / упор. О. Климончук. Харків «Фоліо». 2021. 416 с.
11. Владиченко Л. Досвід упровадження військового священства (капеланства) у Збройних силах України 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Skhid_2014_1_34.pdf
12. Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка / Українська асоціація релігієзнавців / За загальною редакцією д. філос. н. Филипович Л. О. і канд. філос. н. Горкуші О. В. Київ «Самміт-Книга» 2014. 656 с.
13. Гудзяк Б. Криза та відродження: УГКЦ у 2014 р.. *Український тиждень*. 2015. № 15 (437). с. 18-20.
14. Павлюк М. Радіо «Воскресіння» – 10 років в ефірі. *Патріархат*. 1 (349) 2000. URL: <https://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/radio-voskresinnya-10-rokiv-v-efiri/>. (дата звернення: 25.11.2025).
15. Севаст'янів У. Формування та втілення комунікаційної стратегії в католицьких конфесіях. *Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи: колективна монографія* / за ред. А. Смирнова. Острог. Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2022. 286 с.

16. Чубарко В. Роль церкви в подіях Майдану: на матеріалах інтерв'ю. *Науково-теоретичний альманах Грани*, 18(5), 6-11. URL: <https://doi.org/10.15421/1715090>
17. Bystrytska E., Volik N. «Be close!»: Service of Military Chapals in the Conditions of the Russian-Ukrainian War (2014-2022)». *Religious Particularism vs. Religious Universalism* / ed. By Zoran Matevski. Ethics International Press, 2023. 216 p. P. 28-56. URL: <http://surl.li/plfqd>

3. Електронні ресурси

18. «Клініка святого Луки» та дитяча місіонерська організація «Die Sternsinger» з м. Ахен (Німеччина) реалізують соціальний проєкт «Здорові діти у майбутнє». *Івано-Франківська Архиепархія УГКЦ*. 17.09.2025. URL: <https://ugccif.org.ua/klinika-sviatoho-luky-ta-dytiacha-misionerska-orhanizatsiia-die-sternsinger-z-m-akhen-nimechchyna-realizovuiut-sotsialnyj-proiekt-zdorovi-dity-u-majbutnie/>. (дата звернення: 23.11.25).
19. «Якби 10 років тому Європа почула об'єднаний голос Церков України, можливо, сьогодні не було би трагедії мільйонів українців», – Глава УГКЦ. *Українська Греко-Католицька Церква*. 21.11.2023. URL: <https://ugcc.ua/data/yakby-10-rokiv-tomu-evropa-pochula-obednanyu-golos-tserkov-ukrayny-mozhlyvo-sogodni-ne-bulo-by-tragediy-milyoniv-ukrayntsiv-glava-ugkts-3940/>
20. 10 Медичних центрів мережі Карітасу України: історія втілення і горизонти планів. *Карітас України*. 21.01.2025. URL: <https://caritas.ua/news-en/iii-kongres-merezhi-mcz-u-truskavczi/>.
21. Блаженніший Святослав звернувся до медиків: «Якщо буде потрібно, увесь церковний простір стане шпиталями». *Інформаційний ресурс УГКЦ*. 22.03.2020. URL: http://news.ugcc.ua/video/blazhenn%D1%96shiy_svyatoslav_zvernuvsya_do_

- medik%D1%96v_yakshcho_bude_potr%D1%96bno_uves_tserkovniy_prost%D1%96r_stane_shpitalyami_89028.html
22. Блаженніший Святослав Шевчук. *Синод єпископів УГКЦ*. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/blazhennishyuy-svyatoslav-shevchuk-47/>. (дата звернення: 02.11. 2025).
23. Богданьок О. Щоб миритися, треба бути живими — Глава УГКЦ про спроби Ватикану примирити українців та росіян. *Суспільне новини*. 15.04.2022. URL: <https://susplne.media/229002-sob-miritisa-treba-buti-zivimi-glava-ugkc-pro-sprobi-vatikanu-primiriti-ukrainciv-ta-rosian/>
24. Васін. М. Тільки 1 % релігійних організацій Криму перереєструвалися за законами Росії. *Громадський Простір*. 4.04.2015. URL: <https://www.prostir.ua/?news=tilky-1-relihijnyh-orhanizatsij-krymu-pererejestruvalysya-za-zakonomu-rosiji>
25. Глава греко-католиків підтримав євро майдан і закликав не проливати кров. 25.11.2013. URL: <https://tsn.ua/politika/glava-greko-katolikiv-pidtrimav-yevromaydani-i-zaklikav-ne-prolivati-krov-321825.html>.
26. Глава УГКЦ освятив студію оновленого радіо «Воскресіння». *Київська Архидієцезія УГКЦ*. 3.11.2015. URL: <https://ugcc.church/blog/hlava-uhkts-osvyatyv-studiyu-onovlenoho-radio-voskresinnya/>.
27. Горчинська О. Владика Павло порівняв Януковича з Ісусом. *Gazeta.ua*. 28.01.2014. URL: https://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_vladika-pavlo-porivnyav-anukovicha-z-isusom/538694
28. Грошова допомога Карітас – хто з ВПО отримає від 42 тис. грн. *Novyny live*. 20.10.2025. URL: <https://finance.novyny.live/groshova-dopomoga-karitas-khto-z-vpo-otrимає-vid-42-tis-grn-290507.html>
29. Де можна отримати онлайн-підтримку: контакти духовно-психологічних ліній. *Духовна велич Львова*. 25.02.2022. URL: <https://velychlviv.com/de-mozhna-otrymaty-onlajn-pidtrymku-kontakty-duhovno-psyhologichnyh-linij/>
30. Департамент військового капеланства запрошує військовослужбовців та ветеранів взяти участь у природо-терапевтичному заході. *Департамент*

- військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ*. 27.03.2024. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/departament-viyskovoho-kapelanstva-zaproshuie-viyskovosluzhbovtsiv-ta-veteraniv-vziaty-uchast-u-pryrodoterapevtychnomu-zakhodi/>. (дата звернення: 25.11.2025).
31. Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ: Про нас. URL: <http://kapelanstvo.ugcc.ua/pro-nas>. (дата звернення: 25.11.2025).
32. Діємо там, де нам болить: як студенти колегіуму УКУ служать іншим. *Українська Греко-Католицька Церква*. 4.11.2025. URL: <https://ugcc.ua/data/diemo-tam-de-nam-bolyt-yak-studenty-kolegiumu-uku-sluzhat-inshym-7729/>.
33. Дмитрик Т. Новий Глава УГКЦ. *Українська Правда*. URL: https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2011/04/29/6148175/?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 02.10.2025).
34. Документальний фільм «Духовна варта. Священики на Майдані». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jJH1cLZZ0jQ>.
35. Допомога від «Карітас України»: які програми діють та як звернутися. *Громадське радіо*. 17.11.2025. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/tam-de-dim/dopomoha-vid-karitas-ukrainy-iaki-prohramy-diiut-ta-iak-zvernutysia>
36. Допомога, яку чекають!. *Карітас СДЄ УГКЦ*. URL: <https://caritas-sde.org/dopomoha-iaku-chekaiut/>. (дата звернення: 02.10.2025).
37. Железняк Г. Молитви у полоні: історія ув'язнення та звільнення священника УГКЦ Богдана Галети. *Суспільне Новини*. 23.09.2024. URL: <https://suspilne.media/842329-molitvi-u-poloni-ta-bazanna-pomerti-istoria-uvaznenna-ta-zviltanna-svasennika-ugkc-bogdana-galeti/>
38. Живе телебачення УГКЦ. URL: <https://zhyve.tv/> (дата звернення: 02.10.2025).
39. 3 історії УГКЦ. Освячення першої студії радіо «Воскресіння» у Львові у 1993 р. *Католицький Оглядач*. 7.11.2015. URL: <https://catholicnews.org.ua/z-istoriyi-ugkc-osvyachennya-pershoyi-studiyi-radio-voskresinnya-u-lvovi-u-1993-roci/>. (дата звернення: 25.11.2025).

40. Заява Глави УГКЦ щодо дискусії довкола деяких висловлювань Папи Франциска на зустрічі з католицькою молоддю росії. *Українська Греко-Католицька Церква*. 28.07.2023. URL: <https://ugcc.ua/data/zayava-glavy-ugkts-shchodo-dyskusiy-dovkola-deyakyh-vyslovlyuvan-papy-frantsyska-na-zustrichi-z-katolytskoju-moloddu-rosiy-3486/>
41. Звернення Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава до світової громадськості з приводу ситуації в Україні. *Католицький оглядач*. 28.04.2014. URL: <https://catholicnews.org.ua/zvernennya-glavi-ugkc-blazhennishogo-svyatoslava-do-svitovoyi-gromadskosti-z-privodu-situaciyi-v/>
42. Зцілювати рани війни: у Львові відкрили Медичну клініку УКУ. *Українська Греко-Католицька Церква*. 23.05.2024. URL: <https://ugcc.ua/data/ztsilyuvaty-rany-viyny-u-lvovi-vidkryly-medychnu-kliniku-uku-4907/>.
43. Інстаграм-сторінка «Падре Серж». URL: https://www.instagram.com/padre_sergio/ (дата звернення: 20.11.2025).
44. Інстаграм-сторінка о. Андрія Зелінського. URL: <https://www.instagram.com/andriyzelinskyu/> (дата звернення: 03.11.2025).
45. Інстаграм-сторінка о. Івана Гнатюка. URL: https://www.instagram.com/hnatiuk_ivan/ (дата звернення: 20.10.2025).
46. Інстаграм-сторінка о. Романа Демуща. URL: <https://www.instagram.com/romandemush/> (дата звернення: 19.10.2025).
47. Інформаційний ресурс УГКЦ. URL: <http://www.news.ugcc.ua/> (дата звернення: 03.11.2025).
48. Історія першого капелана в області з військовим званням Євгена Флисти. *Суспільне Тернопіль*. 7.10.2023. URL: <https://susplne.media/ternopil/588847-prinosit-blagoslovenna-cas-vijni-istoria-persogo-kapelana-v-oblasti-z-vijskovim-zvannam-evgena-flista/>. (дата звернення: 25.11.2025).

49. Історія Радіо «Дзвони». *Радіо «Дзвони» 105.8 FM*. URL: <https://radio-dzvony.online/istoriia-radio-dzvony-ivano-frankivsk-kalush/>. (дата звернення: 21.11.25).
50. Історія та розвиток. *Шпиталь Шептицького*. URL: <https://spital.org.ua/history/>. (дата звернення: 22.11.2025).
51. Історія. *Християнське онлайн-радіо «Світанок»*. URL: <https://radiosvitanok.org.ua/istoriya/>. (дата звернення: 11.11.2025).
52. Комісія УГКЦ у справах освіти і виховання. *Українська Греко-Католицька Церква*. URL: <https://ugcc.ua/curia/pastoral-council/commission-for-education-and-upbringing/>. (дата звернення: 22.11.2025).
53. Комісія УГКЦ у справах шкільництва змінила назву, *Інформаційний ресурс УГКЦ*. 18.06.2012. URL: https://archives.ugcc.ua/news/kom%D1%96s%D1%96ya_ugkts_u_spravah_shk%D1%96lnitstva_zm%D1%96nila_nazvu_63596.html. (дата звернення: 22.11.2025).
54. Коханчук Р. Душпастирська опіка військових. 2004. *Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ*. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/istoriya/>. (дата звернення: 25.11.2025).
55. Крупина В. Святослав (Шевчук) – предстоятель УГКЦ. URL: https://www.jnsm.com.ua/h/0323P/?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 01.12.2025).
56. Кузьмін М. Священник Іван Гальо воює на фронті. Його зброя молитва і слово. *Голос Прикарпаття*. 10.07.2023. URL: <https://golosprykarpatia.in.ua/sviashchennyk-ivan-halo-voiuie-na-fronti-joho-zbroia-molytva-i-slovo/>. (дата звернення: 25.11.25).
57. Медіаресурс УГКЦ. URL: <https://ugcc.tv/ua/about/> (дата звернення: 03.11.2025).

- 58.Мережа Карітасу допомагає людям, які постраждали від російської агресії. *Карітас України*. 1.09.2025. URL: <https://caritas.ua/news/merezha-karitasu-dopomagaye-lyudyam/>
- 59.Минув рік від зречення з уряду Глави УГКЦ Блаженнішого Любомира. *Credo*.12.02.2012. URL: <https://credo.pro/2012/02/58652>. (дата звернення: 12.11.2025).
- 60.Мінкульт погрожує УГКЦ за богослужіння на Майдані. *Українська правда*. 13.01.2014. URL: <https://www.bing.com/ck/a?!&&p=dbf209eb56162870825f691b60e46da2b0a0bc6e61fb0c945de300612380f4dfJmltdHM9MTc2NTMyNDgwMA&ptn=3&ver=2&hsh=4&fclid=0f0fac2c-6d52-60aa-2bf2-bfa06c406139&psq=%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%80%d0%bd%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f+%d0%a1%d0%b2%d1%8f%d1%82%d0%be%d1%81%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%b0+%d0%bd%d0%b0+%d0%bc%d0%b0%d0%b9%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d1%96+2014+%d1%80%d1%96%d0%ba&u=a1aHR0cHM6Ly93d3cucHJhdmRhLmNvbS51YS9uZXdzLzIwMTQvMDEvMTMvNzAwOTM4OS8>. (дата звернення: 10.11.2025).
- 61.Молодіжний християнський сайт «ДивенСвіт». URL: <https://dyvensvit.org/> (дата звернення: 01.11.2025).
- 62.На Косівщині відкрили притулок для вимушених переселенців. *Карітас України*. 21.09.2022. URL: <https://caritas.ua/news-en/na-kosivshhyni-vidkryly-prytulok-dlya-vymushenyh-pereselencziv/>
- 63.На окупованих територіях не залишилося жодної церкви УГКЦ і ПЦУ *Католицький Оглядач*. 7.04.2025. URL: <https://catholicnews.org.ua/%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%D1%85-%D0%BD%D0%B5->

- %D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%88%D0%B8%D0%BB%D0%BE/
- 64.Оленчик А. Українська війна – духовний вимір. 28.02.2018. *Кабінет експертів*. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/ukrainska-vijna-duhovnij-vimir/>.
- 65.Онлайн-проект «Вервиця еднає». URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLSLl8EujdU2hJ3UMHL0nvOJ9boayL_tRN (дата звернення: 03.11.2025).
- 66.Отець Петро Майба, СДБ – викладач Київської Трьохсвятительської духовної семінарії, ділиться своїми думками про виклики часу у сучасному світі та роль християнина у їх подоланні. *Інстаграм сторінка Київської Трьохсвятительської духовної семінарії УГКЦ*. 13.10.2025. URL: <https://www.instagram.com/reel/DPwUoXwjE-1/>.
- 67.Отець Петро Майба: Зростати самому - формувати інших. *Dуvensvit*. 14.11.2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=oUfgTSVXoSg>
- 68.Офіційна інстаграм-сторінка Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава. URL: <https://www.instagram.com/head.ugcc/> (дата звернення: 02.11.2025).
- 69.Офіційна фейсбук-сторінка Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава. URL: <https://www.facebook.com/head.ugcc> (дата звернення: 23.11.2025).
- 70.Офіційний сайт Українського Католицького Університету. URL: <https://ucu.edu.ua/>. (дата звернення: 24.11.2025).
- 71.Офіційні документи УГКЦ. URL: <https://docs.ugcc.ua/> (дата звернення 03.11.2025).
- 72.Пам'ятаємо Любомира Гузара: Духовний заповіт і людська особистість. *Живе телебачення*. 01.06.2025. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LAY1fvQQJ0U> (дата звернення: 01.12.2025).

73. Перша проповідь Блаженнішого Святослава у статусі Отця і Глави УГКЦ 27.03.2011, Патріарший Собор. URL: https://youtu.be/MjyNlf4d-yA?si=koAOxhetE_tXXZ79
74. Перший випуск військових капеланів. «До цього капелани були цивільними людьми, а тепер стали військовослужбовцями», - отець Геннадій Рохманійко. 20.04.2023. URL: <https://radiomaria.org.ua/pershii-vipusk-viiskovih-kapelaniv.-do-cogo-kapelani-buli-civilnimi-lyudmi-a-teper-stali-viiskovoslujbovcyami-otec-gennadii-rohmaniiko-12840>
75. Програма з питань житла (анг. – Shelter Program). *Карітас України*. URL: <https://caritas.ua/shelter/>. (дата звернення: 12.11.2025).
76. Продовжуємо допомагати ВПО в місцях тимчасового проживання. *Карітас України*. 2023. URL: <https://caritas.ua/news/prodovzhuemo-dopomagaty-vpo-v-misczyah-tymchasovogo-prozhyvannya/>
77. Публічна сторінка у фейсбуці «Падре Серж». URL: <https://www.facebook.com/padreserge> (дата звернення: 20.11.2025).
78. Романов Б. На хвилі «Воскресіння»... Про вклад о. Михайла Димида у розвиток релігійного радіомовлення. *Українська Греко-Католицька Церква*. 11.10.2022. URL: <https://ugcc.ua/data/na-hvyli-voskresinnya-pro-vklad-o-myhayla-dymyda-u-rozvytok-religiynogo-radiomovlennya-1153/>.
79. Романов Б. Реорганізація... Шлях до «Воскресіння», *Інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви*. 18.11.2016. URL: https://archives.ugcc.ua/interview/reorgan%D1%96zats%D1%96ya_shlyah_do_voskres%D1%96nnya_78087.html. (дата звернення: 28.11.2025).
80. Скленар І. Нові форми інформаційної взаємодії масмедіа УГКЦ у суспільному контексті під час пандемії корона вірусу. *Український інформаційний простір*. 2021. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ukrinfsp_2021_1_10. (дата звернення: 20.11.2025).

- 81.СКУ подякував главі УГКЦ за візит до Ватикану та зустріч з Папою Римським. *Укрінформ*. 2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3758713-sku-podakuvav-glavi-ugkc-za-vizit-do-vatikanu-ta-zustric-z-rarou-rimskim.html>. (дата звернення: 11.11.2025).
- 82.Телеканал НТА. *Боротьба з коронавірусом перетворилася на боротьбу з Церквою! Юстин Бойко* [Відео]. 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rKekqe2GCQE>
- 83.Тернопільський лицей «Знамення» переїхав із Зарваниці до обласного центру. *Газета Місто. Тернопільські новини*. URL:<https://gazeta-misto.te.ua/ternopilskiyj-liczej-znamennya-pereyihav-iz-zarvanyczi-do-oblasnogo-czentru/>. (дата звернення: 25.11.2025).
- 84.У жовтні зустрічайте оновлене радіо «Воскресіння». *Інформаційний ресурсУкраїнської Греко-Католицької Церкви*. 23.09.2015. URL: https://archives.ugcc.ua/news/u_zhovtn%D1%96_zustr%D1%96chayte_onovlene_rad%D1%96_voskres%D1%96nnya_74860.html. (дата звернення: 22.11.2025).
- 85.У Карпатах відбувся Християнський етнотабір «Крила» для дітей військовослужбовців. *Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ*.29.08.2025. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/u-karpatakh-vidbuvsia-khrystyianskyu-etnotabir-kryla-dlia-ditey-viyskovosluzhbovtziv/>. (дата звернення: 25.11.2025).
- 86.УГКЦ дозволила в умовах карантину не ходити на служби. 24.03.2020. *LB.ua*. URL:https://lb.ua/news/2020/03/11/452272_ugkts_razreshila_usloviyah_karantina.html.
- 87.УГКЦ допускає перереєстрацію в Криму за російськими законами. *УНІАН*. 2015. URL: <https://religions.unian.ua/catholicism/1013822-ugkts-dopuskae-perereestratsiyu-v-krimu-za-rosiyskimi-zakonami.html>. (дата звернення: 25.11.2025).

88. Український католицький часопис «Місіонар». URL: <https://misionar.in.ua/>. (дата звернення: 01.11.2025).
89. Умови участі в проєкті «Невідкладна допомога засобами до існування громадам, що постраждали від війни в Україні». *Одеса - Caritas Odesa*. URL: <https://www.caritas.od.ua/umovy-uchasti-v-proyekt-nevidkladna-dopomoga-zasobamy-do-isnuvannya-gromadam-shho-postrazhdaly-vid-vijny-v-ukrayini-odesa/>. (дата звернення: 5.12.2025).
90. Фейсбук-сторінка БФ Карітас Лубни. URL: https://www.facebook.com/p/%D0%91%D0%A4-%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%81-%D0%9B%D1%83%D0%B1%D0%BD%D0%B8-100063675715039/?locale=uk_UA. (дата звернення: 22.11.2025).
91. Фейсбук-сторінка о. Андрія Зелінського. URL: <https://www.facebook.com/andriy.zelinskyu> (дата звернення: 03.11.2025).
92. Фейсбук-сторінка о. Івана Гнатюка. URL: <https://www.facebook.com/hnatiuk.ivan> (дата звернення: 20.10.2025).
93. Фейсбук-сторінка о. Романа Демуша. URL: <https://www.facebook.com/rdemush> (дата звернення: 19.10.2025).
94. Фейсбук-сторінка о. Юрія Щурко. URL: <https://www.facebook.com/yuriy.shchurko> (дата звернення: 10.02.2022).
95. Чотирнадцять років тому відбулася інтронізація Отця і Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава Шевчука. *Івано-Франківська Архiepархія УГКЦ*. 27.03.2025. URL: https://ugccif.org.ua/chotyrynadtsiat-rokiv-tomu-vidbulasia-intronizatsiia-otzia-hlavy-uhkts-blazhennishoho-sviatoslava-shewchuka/?utm_source=chatgpt.com
96. Щоденні відеозвернення Глави УГКЦ у перший рік повномасштабної війни Росії проти України. 2022. *Українська Греко-Католицька Церква*. URL: <https://ugcc.ua/head/video-messages-2022-2023/>
97. Ютуб-канал «Жити словом». URL: <https://www.youtube.com/user/yuriyshchurko/playlists> (дата звернення: 10.11.2025).

98. Ютуб-канал «Падре Серж». URL: <https://www.youtube.com/channel/USAkH-mhUcDi5RR-p38P7OdQ> (дата звернення: 20.10.2025).
99. Ютуб-канал dyvensvit – Канал Комісії у справах молоді Української Греко-Католицької Церкви. URL: <https://www.youtube.com/@dyvensvit>. (дата звернення: 02.11.25).
100. As a response to humanitarian crisis Caritas Ukraine takes care of over 115,000 needful people. *Карітас України*. 6.04.2015. URL: <https://caritas.ua/news-en/needful-people/>. (дата звернення: 23.11.25).
101. Ministry of Culture threatened to terminate the registration of the UGCC because of the priests' presence on Euromaidan. *RISU*. 2014. URL: https://risu.ua/en/ministry-of-culture-threatened-to-terminate-the-registration-of-the-ugcc-because-of-the-priests-presence-on-euromaidan_n66648?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 01.12.2025).
102. Return to Kyiv 2005. *Ukrainian Greek Catholic Church*. URL: https://ugcc.ua/en/church/history/return-to-kyiv/?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 01.12.2025).